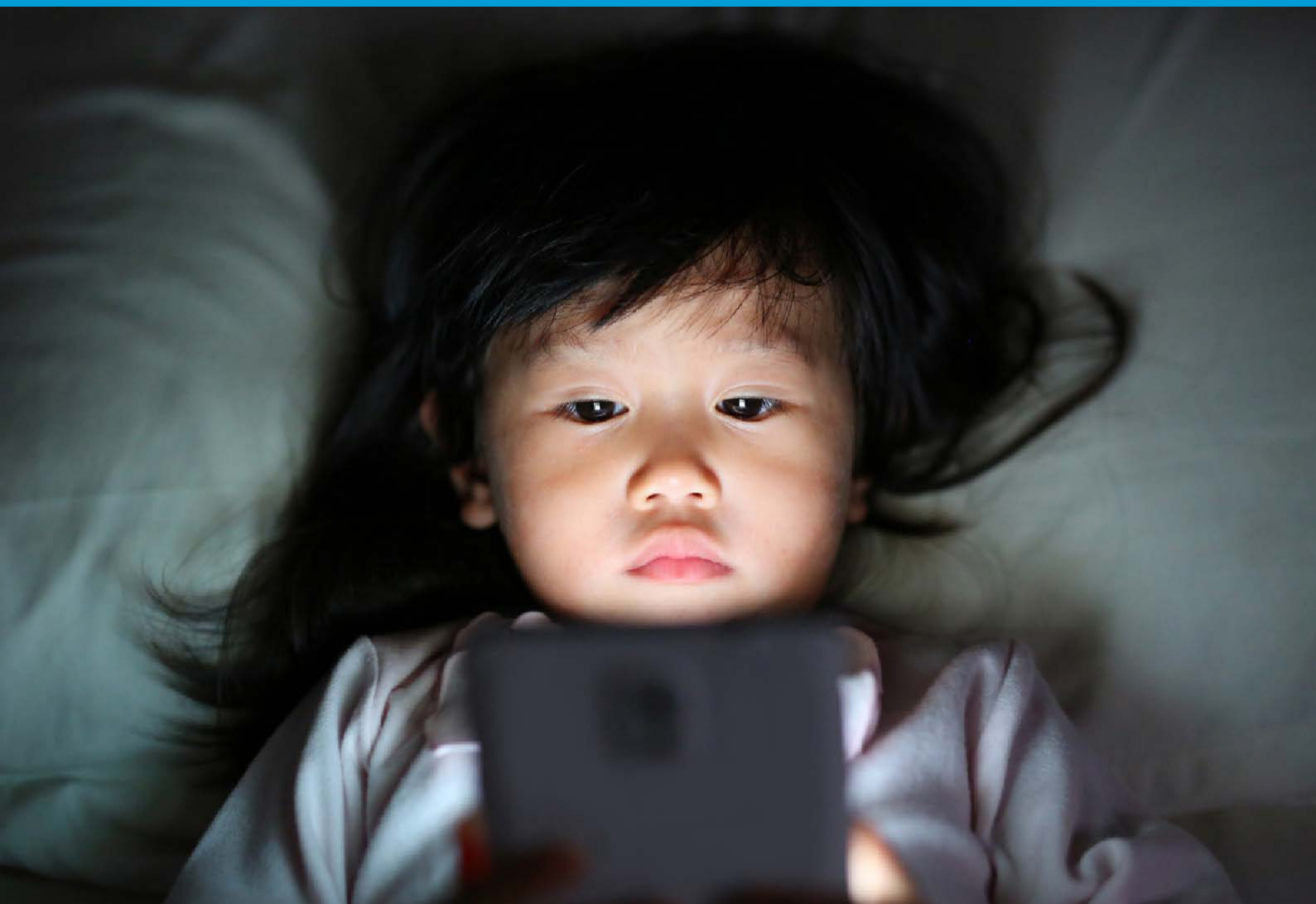

Смјернице за креаторе политика о заштити дјеце на интернету 2020

**Смјернице за креаторе
политика о заштити дјеце
на интернету**

2020

Признања

Ове смјернице су развиле Међународна унија за телекомуникације (ИТУ) и радна група аутора који су дали допринос, а долазе из водећих институција активних у сектору информационих и комуникационих технологија (ИКТ), као и на питањима дјечје заштите (на интернету), а биле су укључене и сљедеће организације:

ЕСРАТ International, Глобал Кидс Онлајн мрежа, Глобално партнерство за заустављање насиља над дјецом, пројекат ХАБЛАТАМ, Небезбједна мрежа центара за безбједнији интернет (Insafe), ИНТЕРПОЛ, Међународни центар за несталу и искоришћену дјецу (ИЦМЕЦ), Међународна алијанса за лица са инвалидитетом (ИДА), Међународна унија за телекомуникације (ИТУ), The Internet Watch Foundation (IWF), Лондонска школа економије, Канцеларија специјалног представника генералног секретара за борбу против насиља над дјецом и специјални извјестилац о продаји и сексуалном искоришћавању дјеце, Privately SA, RNW Media, Центри за безбједнији интернет из Велике Британије, Глобални савез WePROTECT (WPGA) и Свјетска фондација за дјетињство из САД-а.

Радном групом предсједао је David Wright (Центри за безбједнији интернет из Велике Британије / CWГфЛ), а координисала је Fanny Rotino (ИТУ).

Ове смјернице не би биле могуће без времена, ентузијазма и преданости аутора који су дали свој допринос. Непроцјењиве доприносе дали су и COFACE-породице Европе, Савјет Европе, аустралијски комесар eSafety, Европска комисија, e-Worldwide Group (e-WWG), ОЕЦД, Омладина и медији у Беркман Клајн центру за интернет и Друштво на универзитету Харвард, као и поједине националне владе и интересне стране у индустрији које дијеле заједнички циљ да направе интернет бољим и безбједнијим мјестом за дјецу и младе.

ИТУ је захвалан сљедећим партнерима који су дали своје драгоцјено вријеме и увиде: (наведено абecedним редом организације):

- Martin Schmalzried (COFACE-породице Европе)
- Livia Stoica (Савјет Европе)
- John Carr (ЕЦПАТ Internatioanl)
- Julia Fossi и Ella Serry (комесари eSafety)
- Manuela Marta (Европска комисија)
- Salma Abbasi (e-WWG)
- Amy Crocker и Serena Tommasino (Глобално партнерство за заустављање насиља над дјецом)
- Lionel Brossi (ХАБЛАТАМ)
- Sandra Marchenko (ИЦМЕЦ)
- Karl Hopwood (Insafe)¹
- Lucy Richardson (Међународна алијанса за лица са инвалидитетом - ИДА)
- Matthew Dompier (Интерпол)
- Fanny Rotino (ИТУ)
- Tess Leyland (IWF)
- Sonia Livingstone (Лондонска школа економије и Глобал Кидс Онлајн)

¹ У оквиру Инструмента за повезивање Европе (ЦЕФ), European Schoolnet у име Европске комисије покреће платформу Бољи интернет за дјецу, која укључује координацију Insafe мреже европских центара за безбједнији интернет. Више информација доступно је на www.betterinternetforkids.eu

- Elettra Ronchi (ОЕЦД)
- Manus De Barra (Канцеларија специјалног представника генералног секретара за борбу против насиља над дјецом)
- Deepak Tewari (Privately SA)
- Pavithra Ram (RNW Media)
- Maud De Boer-Vuicichio (специјална извјеститељка Уједињених нација о продаји и сексуалном искоришћавању дјече)
- David Wright (Центри за безбједнији интернет у Великој Британији / SWGfL)
- Iain Drennan и Susannah Richmond (Глобални савез WePROTECT)
- Lina Fernandez и др. Joanna Rubinstein (Свјетска фондација за дјетињство из САД-а)
- Sandra Cortesi (Омладина и медији)

ИСБН

978-92-61-30121-7 (Штампана верзија)

978-92-61-30451-5 (Електронска верзија)

978-92-61-30111-8 (ЕПУБ верзија)

978-92-61-30461-4 (Моби верзија)

Молимо вас да узмете у обзир природну околину прије него што одштампате овај извјештај.

© ИТУ
2020

Нека права задржана. Ово дјело је лиценцирано за јавност путем лиценце Creative Commons Attribution-некомерцијално-дијелење под истим условима 3.0 ИГО (CC BY-NC-SA 3.0 IGO).

Према условима ове лиценце, можете да копирате, дистрибуирате и прилагодите дјело у некомерцијалне сврхе, под условом да је дјело одговарајуће цитирано. У било којој употреби овог дјела не би требало наговјештавати да ИТУ гарантује за било коју одређену организацију, производе или услуге. Неовлаштена употреба ИТУ имена или логотипа није дозвољена. Ако адаптирате дјело, своје дјело морате да лиценцирате под истом Creative Commons лиценцом или еквивалентном лиценцом. Ако преведете ово дјело, требало би да додате сљедећу изјаву о одрицању одговорности заједно са предложеним цитатом: „Овај превод није радила Међународна унија за телекомуникације (ИТУ). ИТУ није одговоран за садржај или тачност овог превода. Изворно издање на енглеском језику биће обвезујуће и аутентично издање”. За више информација посјетите <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/igo/>

Предговор

У свијету у којем интернет прожима готово све аспекте модерног живота, одржавање безбједности младих корисника на интернету постало је све хитније питање сваке земље.

ИТУ је свој први сет Смјерница о заштити дјеце на интернету развио још 2009. године. Од тих раних дана, интернет је еволуирао до непрепознатљивости. Иако је дјеци постао бескрајно богатији ресурс за игру и учење, постао је и много опасније мјесто за њих да се одваже да га користе без пратње.

Од питања приватности до насилног и непримјереног садржаја, до превараната на интернету и широког спектра врбовања, сексуалног злостављања и искоришћавања на интернету, данашња дјеца суочена су с многим ризицима. Пријетње се умножавају, а починиоци све више истовремено дјелују у многим различитим правним јурисдикцијама, ограничавајући ефикасност реаговања и правних лијекова специфичних за поједине земље.

Уз то, глобална пандемија вируса Ковид-19 забиљежила је пораст броја дјеце која су се први пут придружила свијету на интернету, да би подржала своје студије и одржала социјалну интеракцију. Због ограничења која је наметнуо вирус не само да су многа млађа дјеца започела интеракцију на интернету много раније него што су њихови родитељи могли да планирају, већ је потреба за усклађивањем радних обавеза многим родитељима онемогућила надзор над њиховом дјецом, стављајући младе људе у ризик да приступе непримјереном садржају или да буду на мети криминалаца у производњи материјала сексуалног злостављања дјеце.

Очување безбједности дјеце на интернету више него икад прије тражи заједнички и координисани међународни одговор, захтијевајући активно укључивање и подршку великог броја интересних страна - од интересних страна у индустрији, укључујући платформе приватног сектора, пружаоца услуга и мрежних оператера, до влада и цивилног друштва.

Препознавши то, 2018. године државе чланице ИТУ-а затражиле су нешто више од благовременог освјежавања Смјерница за заштиту дјеце на интернету што је с времена на вријеме било рађено у прошлости. Умјесто тога, ове нове ревидиране смјернице изнова су осмишљене, поново написане и преобликоване да би одражавале врло значајне помаке у дигиталном крајолику у којем се дјеца налазе.

Поред одговора на нова достигнућа у дигиталним технологијама и платформама, ово ново издање бави се и важном празнином: ситуацијом са којом се суочавају дјеца с инвалидитетом, за коју свијет на интернету нуди посебно пресудан спас за пуно и испуњено друштвено учествовање. Обухваћено је и разматрање посебних потреба дјеце миграната и других рањивих група.

Надамо се да ће ове смјернице креаторима политика послужити као чврст темељ на којем ће се развити инклузивне националне стратегије са више интересних страна, укључујући отворене консултације и дијалог с дјецом, да би се развиле боље циљане мјере и ефикасније дјеловање.

Развијајући ове нове смјернице, ИТУ и партнери настојали су да створе врло употребљив, флексибилан и прилагодљив оквир чврсто заснован на међународним стандардима и заједничким циљевима - посебно на Конвенцији о правима дјетета и циљевима одрживог развоја Уједињених нација. У правом духу улоге ИТУ-а као глобалног сазивача, поносан сам на чињеницу да су ове ревидиране смјернице производ глобалних заједничких напора и да су у њиховом коауторству међународни стручњаци из широке заједнице са више интересних страна.

Такође ми је драго да представим нашу нову маскоту заштите дјеце на интернету Сангоа, пријатељски настројеног и неустрашивог лика којег је у потпуности дизајнирала група дјеце, као дио новог међународног програма информисања младих о ИТУ-у.

У доба када све више младих људи користи интернет, ове смјернице за заштиту дјеце на интернету су важније него икад. Креатори политика, индустрија, родитељи и наставници - и сама дјеца - сви имају виталну улогу. Захвалан сам, као и увијек, на вашој подршци и радујем се наставку наше блиске сарадње по овом критичном питању.

Дорин Богдан-Мартин
директорица,
Биро за развој
телекомуникација (БДТ)

Увод

Прије тридесет година, готово све владе обавезале су се да ће поштовати, штитити и промовисати дјечја права. УН Конвенција о правима дјетета (ЦПЦ) најраширенији је ратификовани међународни уговор о људским правима у историји. Иако је у протекле три деценије постигнут значајан напредак, остају значајни изазови и појавила су се нова подручја ризика за дјецу.

Године 2015. све су нације обновили посвећеност дјецу у агенди 2030. и 17 универзалних циљева одрживог развоја (СДГ). Циљ 16.2, на примјер, позива на заустављање злостављања, експлоатације и свих облика насиља и мучења над дјецом до 2030. године. Али заштита дјецу је заједничка нит унутар 11 од 17 циљева одрживог развоја. УНИЦЕФ ставља дјецу у средиште агенде 2030. године како је приказано на Слици 1.

Слика 1. Дјецу, информационе и комуникационе технологије (ИКТ) и циљеви одрживог развоја (СДГ)

Агенда за одрживи развој до 2030. препознаје да информационе и комуникационе технологије (ИКТ) могу да буду кључни фактор за постизање циљева одрживог развоја. Ширење информационе и комуникационе технологије (ИКТ) и глобална међусобна повезаност потенцијално могу да убрзају људски напредак, премосте дигиталну подјелу и развију друштва знања. Оно даље дефинише специфичне циљеве за употребу ИКТ-а за одрживи развој у образовању (Циљ 4), родну равноправност (Циљ 5), инфраструктуру (Циљ 9 - универзалан и повољан приступ интернету) и Циљ 17 - партнерства и средства за имплементацију¹. ИКТ имају моћ дубоке трансформације економије у цјелини чинећи покретачку снагу у постизању сваког од 17 циљева одрживог развоја. ИКТ су свој потез већ покренули дајући могућности милијардама појединаца широм свијета - пружајући, између осталог, приступ образовним ресурсима и здравственој заштити, те услугама попут е-управе и друштвених медија.

Експлозија информационе и комуникационе технологије створила је без преседана могућности за дјецу и младе да комуницирају, повезују се, дијеле, уче, приступају информацијама и изражавају своје мишљење о питањима која утичу на њихов живот и њихове заједнице.

Али шири и доступнији приступ интернету и мобилној технологији такође представљају значајне изазове за дјечју безбједност и добробит - како на интернету тако и ван њега.

¹ УНДП, Циљеви одрживог развоја | UNDP, undp.org, приступљено 29. јануара 2020., <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals.html>; Houlin Zhao, "Зашто су ИКТ толико кључне за постизање циљева одрживог развоја," ИТУ, ИТУ новински часопис, 48, приступљено 29. јануара 2020, https://www.itu.int/en/itu/news/Documents/2017/2017-03/2017_ITUNews03-en.pdf.

Да би се смањили ризици дигиталног свијета, а истовремено омогућило већем броју дјеце и младих да искористе његове користи, владе, цивилно друштво, локалне заједнице, међународне организације и индустрија морају да се удруже у заједничкој сврси. Посебно су потребни креатори политика да би се постигао међународни циљ да дјеца буду безбједна на интернету.

Да би одговорила на изазове које поставља брзи развој ИКТ и изазове заштите дјеце које он доноси, у новембру 2008. године [Иницијатива о заштити дјеце на интернету \(ЦОП\)](#) покренута је као међународна иницијатива са више интересних страна од стране Међународне уније за телекомуникације (ИТУ). Циљ ове иницијативе је окупити партнере из свих сектора глобалне заједнице да би створили безбједно интернетско искуство са пуно могућности за дјецу широм свијета.

Штавише, Конференција опуномоћеника Међународне уније за телекомуникације одржана у Дубаију 2018. године потврдила је важност Иницијативе заштите дјеце на интернету признавши је као платформу за подизање свијести, размјену најбољих пракси и пружање помоћи и подршке државама чланицама, посебно земљама у развоју, у развоју и примјени развојних путева за заштиту дјеце на интернету. Такође је препознала важност заштите дјеце на интернету у оквиру УН Конвенције о правима дјетета и других уговора о људским правима подстичући сарадњу између свих интересних страна укључених у заштиту дјеце на интернету.

Конференција је препознала Агенду за одрживи развој 2030, бавећи се различитим аспектима заштите дјеце на интернету у Циљевима одрживог развоја (СДГ), посебно Циљеве одрживог развоја 1, 3, 4, 5, 9, 10 и 16; даље је признала [Резолуцију 175 \(Рев. Дубаи, 2018.\)](#) о приступачности за лица с инвалидитетом и лица са посебним потребама телекомуникационим / информационом и комуникационим технологијама (ИКТ) и [Резолуцију 67 \(Рев. Буенос Аирес, 2017.\)](#) Свјетске конференције о развоју телекомуникација (WTDC), о улози [ИТУ-овог сектора за развој телекомуникација \(ИТУ-Д\)](#) у заштити дјеце на интернету.

Крајем 2019. године, ИТУ / УНЕСЦО-ова комисија за широкопојасни приступ за одрживи развој покренула је [Извјештај о безбједности дјеце на интернету](#) са ефикасним препорукама како учинити интернет безбједнијим за дјецу.

Године 2009. ИТУ је објавио први сет смјерница о заштити дјеце на интернету, у контексту [Иницијативе за заштиту дјеце на интернету](#). Током посљедње деценије, смјернице за заштиту дјеце на интернету преведене су на многе језике и користиле су их многе земље свијета као референтну тачку за развојне путеве и националне стратегије повезане са заштитом дјеце на интернету. Служиле су националним владиним органима, организацијама цивилног друштва, институцијама за бригу о дјеци, индустрији и многим другим интересним странама у њиховим напорима да заштите дјецу на интернету.

Прецизније, смјернице су коришћене за израду, развој и имплементацију националних стратегија заштите дјеце на интернету у многим државама чланицама као што су Камерун, Габон, Гамбија, Гана, Кенија, Сијера Леоне, Уганда и Замбија у афричкој регији; Бахреин и Оман у арапској регији; Брунеј, Камбоџа, Кирибати, Индонезија, Малезија, Мјанмар и Вануату у азијско-пацифичкој регији; и Босна, Грузија, Молдавија, Црна Гора, Пољска и Украјина у европском региону.

Надаље, смјернице су створиле основ за регионалне догађаје попут Регионалне конференције о заштити дјеце на интернету (АЦОП): Пружање могућности будућим дигиталним грађанима у Кампали у Уганди (2014) и АСЕАН-ова регионална конференција о заштити дјеце на интернету одржана у Бангкоку на Тајланду (2020).

Према [Резолуцији 179](#) (Рев. Дубаи, 2018), ИТУ-у је у сарадњи са партнерима Иницијативе за заштиту дјеце на интернету и интересним странама наложено да ажурира четири сета смјерница узимајући у обзир технолошки развој у телекомуникационој индустрији, укључујући смјернице за дјецу са инвалидитетом и дјецу са специфичним потребама.

Као резултат овог процеса, ове смјернице су значајно ажуриране и прегледане од стране стручњака и релевантних интересних страна, успостављајући широк сет препорука за заштиту дјеце у дигиталном свијету. Резултат су заједничког напора више интересних страна, и коришћења знања, искуства и стручности многих организација и појединаца из цијелог свијета на пољу заштите дјеце на интернету. Циљ им је успоставити основе безбједног и заштићеног сајбер свијета за будуће генерације. Оне треба да дјелују као нацрт који може да се прилагоди и користи на начин који је у складу са националним или локалним обичајима и законима. Штавише, ове смјернице се баве питањима која погађају сву дјецу и младе млађе од 18 година, препознајући различите потребе сваке старосне групе. Даље, оне имају за циљ да одговоре на потребе дјеце у различитим животним условима и дјеце са посебним потребама и инвалидитетом. Смјернице такође јачају обим заштите дјеце на интернету, бавећи се свим ризицима, пријетњама и штетама са којима дјеца могу да се сусретну на интернету и пажљиво их балансирајући са предностима које дигитални свијет може донијети у дјечји живот.

Постоји нада да ће ове смјернице довести не само до изградње свеобухватнијег информационог друштва, већ ће и омогућити државама чланицама ИТУ-а да испуне своје обавезе према заштити и остваривању права дјеце како је утврђено у УН Конвенцији о правима дјетета², усвојеној Резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 44/25 од 20. новембра 1989. године и [Исходним документом Свјетског самита о информационом друштву](#)³ (WSIC).

Издавањем ових смјерница, Иницијатива за заштиту дјеце на интернету позива све интересне стране да проводе политике и стратегије које ће заштитити дјецу у сајбер простору и промовисати њихов безбједнији приступ свим изванредним могућностима које ресурси на интернету могу да пруже.

² УНИЦЕФ, “Конвенција о правима дјетета,” [unicef.org](https://www.unicef.org/child-rights-convention), приступљено 29. јануара 2020, <https://www.unicef.org/child-rights-convention>.

³ WSIC је одржан у двије фазе: у Женеви (10 - 12. децембра 2003.) и у Тунису (16 - 18. новембра 2005.). На Свјетском самиту о информационом друштву је закључено да ће се храбрим залагањем „изградити информативно друштво усмјерено на људе, инклузивно и развојно оријентисано, гдје сви могу да стварају, приступају, користе и дијеле информације и знање“.

Садржај

Признања	iv
Предговор	vi
Увод	viii
Списак табела, слика и издвојених текстова	xii
1. Преглед документа	1
1.1 Сврха	1
1.2 Обим	1
1.3 Општи принципи	2
1.4 Коришћење ових смјерница	2
2. Увод	3
2.1 Шта је заштита дјеце на интернету?	5
2.2 Дјеца у дигиталном свијету	5
2.3 Утицај технологије на дјечје дигитално искуство	7
2.4 Кључне пријетње дјечи на интернету	8
2.5 Кључне штете за дјецу на интернету	11
2.6 Дјеца са рањивостима	16
2.7 Дјечја перцепција ризика на интернету	18
3. Припрема за националну стратегију заштите дјеце на интернету	20
3.1 Актери и интересне стране	20
3.2 Постојећи одговори за заштиту дјеце на интернету	24
3.3 Примјери одговора на штете на интернету	28
3.4 Предности националне стратегије заштите дјеце на интернету	28
4. Препоруке за оквире и имплементацију	30
4.1 Препоруке за оквир	30
4.2 Препоруке за имплементацију	33
5. Развој националне стратегије заштите дјеце на интернету	37
5.1 Национална контролна листа	37
5.2 Примјери питања	45

6. Референтни материјал	46
Додатак 1: Терминологија	49
Додатак 2: Прекршајни контакти са дјецом и младима	56
Додатак 3: Глобални савез WePROTECT	57
Додатак 4: Примјери одговора на штете на интернету	59
Списак табела, слика и издвојених текстова	
Табеле	
Табела 1. Кључне области разматрања	37
Слике	
Слика 1. Дјеца, информационе и комуникационе технологије (ИКТ) и Циљеви одрживог развоја (СДГ)	viii
Слика 2. Класификација пријетњи за дјецу на интернету	9
Издвојени текстови	
Пристап интернету	6
Коришћење интернета	6
Штете	11

1. Преглед документа

1.1 Намјена

Националне владе су дужне да обезбиједу заштиту дјеце у физичком и виртуелном свијету. Важно је увидјети да више нема смисла покушавати одржавати круте разлике између догађаја из стварног свијета и интернетских догађаја, јер су нове технологије сада потпуно интегрисане у животе толиког броја дјеце и младих. Ова два свијета су све више испреплетена и међусобно зависна.

Креатори политика¹ и све друге релевантне интересне стране имају врло важне улоге. Брзина којом се технологија развија значи да многе традиционалне методе креирања политика више не одговарају овој сврси. Од креатора политика се захтијева да развију правни оквир који је прилагодљив, инклузиван и одговара својој сврси у брзо промјењивом дигиталном добу ради заштите дјеце на интернету.

Сврха ових смјерница је понудити креаторима политика у државама чланицама ИТУ-а једноставан и флексибилан оквир за разумијевање и поступање у складу са њиховом законском обавезом да обезбиједу заштиту дјеце у стварном, физичком и виртуелном свијету.

Смјернице то чине бављењем неколиким важним питањима за креаторе политика:

- 1) Шта је заштита дјеце на интернету?
- 2) Зашто ја као креатор политика морам да бринем о заштити дјеце на интернету?
- 3) Који је правни, друштвено-политички и развојни контекст моје земље?
- 4) Како креатори политика треба да почну да разматрају и обликују ефикасну и одрживу политику заштите дјеце на интернету у својој земљи?

Притом се смјернице ослањају на постојеће моделе, оквире и ресурсе да би пружиле контекст и увид у добру праксу из цијелог свијета.

1.2 Обим

Обим заштите дјеце на интернету проширује се на сваку штету којој су дјеца изложена на интернету, покривајући широк спектар ризика који угрожавају безбједност и добробит дјеце. То је сложен изазов којем се мора приступити из више углова, укључујући законодавство, управљање, образовање, политику и друштво.

Поред тога, заштита дјеце на интернету мора да се заснива на разумијевању општих и специфичних ризика, пријетњи и штета за дјецу у дигиталном окружењу. То захтијева јасне дефиниције и успостављање јасних параметара за интервенцију који укључују и разликују дјела која чине кривично дјело од оних која, иако нису незаконита, ипак представљају пријетњу добробити дјетета.

У ту сврху смјернице пружају преглед тренутних пријетњи и штета с којима се суочавају дјеца у дигиталном окружењу. Упркос томе, брзина којом се технологија и придружене пријетње и штете развијају значи да традиционална брзина и начин креирања политика нису у стању да иду укорак. Креатори политика у дигитално доба треба да изграде правне и политичке оквире који су

¹ Појам креатори политика овдје се односи на све интересне стране које су одговорне за развој и провођење политике, посебно оне унутар владе.

довољно прилагодљиви и инклузивни да могу да се носе са постојећим изазовима и што је више могуће предвиде оне који долазе. Да бисте то учинили, потребна је сарадња са свим интересним странама, укључујући ИКТ индустрију, истраживачку заједницу, цивилно друштво, јавност и саму дјецу. Овај процес може да буде подржан разматрањем општих принципа заштите дјецe на интернету.

1.3 Општи принципи

Једанаест општих принципа који су овдје изложени, а узети заједно, помоћи ће у развоју перспективне и цјеловите националне стратегије заштите дјецe на интернету.

Редослијед ових принципа прије одражава логички наратив него поредак по важности.

Развој националне стратегије заштите дјецe на интернету требало би да:

1. заснива се на цјеловитој визији која укључује владу, индустрију и друштво;
2. буде резултат свеобухватног разумијевања и анализе цијелог дигиталног окружења, а ипак прилагођен околностима и приоритетима земље;
3. поштује и да буде у складу са основним правима дјецe утврђеним УН Конвенцијом о правима дјетета и другим кључним међународним конвенцијама и законима;
4. поштује и да буде досљедан постојећим, сличним и сродним домаћим законима и стратегијама које су на снази, као што су закони о злостављању дјецe или стратегије безбједности дјецe;
5. поштује дјечја грађанска права и слободе, које не би требало жртвовати ради заштите;
6. буде развијен уз активно учешће свих релевантних интересних страна, укључујући дјецу, рјешавајући њихове потребе и одговорности и задовољавајући потребе мањинских и маргинализованих група;
7. буде дизајниран да се усклади са ширим владиним плановима за економски и социјални просперитет и да максимализује допринос ИКТ одрживом развоју и социјалној инклузији;
8. користи најприкладније доступне инструменте политике за остварење свог циља, узимајући у обзир специфичне околности земље;
9. буде постављен на највиши ниво власти, који ће бити одговоран за додјељивање релевантних улога и одговорности и расподјелу довољних људских и финансијских ресурса;
10. помогне у изградњи дигиталног окружења у које дјеца, родитељи / старатељи и интересне стране могу имати повјерење;
11. усмјери напоре интересних страна на пружање могућности и образовање дјецe о дигиталној писмености да би се заштитили на интернету.

1.4 Коришћење ових смјерница

Ове смјернице узимају у обзир релевантна истраживања, постојеће моделе и материјале и дају јасне препоруке за развој националне стратегије заштите дјецe на интернету.

- Одјељак 2 нам представља заштиту дјецe на интернету и даје увид у недавна истраживања, укључујући аспекте нових технологија, кључних пријетњи и штета за дјецу.
- Одјељак 3 наводи како се припремити за националну стратегију заштите дјецe на интернету, укључујући релевантне интересне стране, постојеће примјере реаговања на пријетње и штете на интернету и користи постојања националне стратегије.
- Одјељак 4 покрива препоруке за оквире и имплементацију.
- Одјељак 5 даје националне контролне листе за развој националне стратегије заштите дјецe на интернету.
- Одјељак 6 даје корисне референтне материјале.

2. Увод

У 2019. години више од половине свјетске популације користило је интернет. Највећа група корисника су они млађи од 44 године, са подједнако високом употребом међу 16 до 24 године и 35 до 44 године. На глобалном нивоу, свако треће дијете користи интернет (0-18 година)². У земљама у развоју дјеца и млади предњаче у коришћењу интернета³, а процјењује се да ће се ова популација више него удвостручити током сљедећих пет година. Нове генерације одрастају уз интернет и већина се повезује с технологијом мобилне мреже, посебно на глобалном југу⁴.

Иако је приступ интернету основни за остваривање права дјеце, још увијек постоје значајне регионалне, националне, родне и друге разлике у приступу које ограничавају могућности за дјевојчице, дјецу са инвалидитетом, дјецу из мањина и друге рањиве групе. У погледу дигиталне родне подјеле, истраживање показује да у свим регијама, осим у Сједињеним Америчким Државама, мушки корисници интернета углавном премашују женске кориснице. У многим земљама дјевојке немају исте могућности приступа као дјечаци, а тамо гдје их имају, дјевојке не само да су у великој мјери праћене и ограничене у коришћењу интернета, већ могу и да угрозе своју безбједност у настојању да приступе интернету⁵. Јасно је да дјеца и млади који немају дигиталне вјештине или говоре мањинске језике не могу лако да пронађу одговарајући садржај на интернету и да дјеца из руралних подручја имају мање дигиталних вјештина, проводе више времена на интернету (посебно играјући игрице) и добијају мање родитељског посредовања и надзора⁶.

Међутим, ниједан разговор о ризицима и пријетњама не може се одвијати без признавања изузетно обogaђујуће и оснажујуће природе дигиталне технологије. Интернет и дигиталне технологије трансформишу начин на који живимо и отворили су многе нове начине комуникације, играња игара, уживања у музици и укључивања у широки низ културних, образовних активности и активности за побољшање вјештина. Интернет може да пружи пресудан приступ здравственим и образовним услугама, као и информације о темама које су важне за младе, али могу бити табу у њиховим друштвима.

Као што су дјеца и млади често међу првима у усвајању и прилагођавању новим могућностима које им пружа интернет, тако су међу првима изложени и низу проблема везаних за безбједност и добробит које друштво мора препознати и суочити се са њима. Битно је отворено разговарати о ризицима који постоје за дјецу и младе на интернету. Дискусија отвара платформу са које се дјеца и млади могу научити како препознати ризик и спријечити или ријешити штету ако се она оствари, као и предности и могућности које интернет може да понуди.

² ОЕЦД, "Нове технологије и дјеца 21. вијека: Најновији трендови и исходи," Радни документ ОЕЦД-а о образовању бр. 179 (Дирекција за образовање и развој вјештина, ОЕЦД), приступљено 27. јануара 2020, <https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=EDU/WKP%282018%2915&docLanguage=En>.

³ Ofcom, "Дјеца и родитељи: Извештај о употреби медија и ставовима за 2018. годину" (Ofcom), приступљено 17. јануара 2020. године, https://www.ofcom.org.uk/data/assets/pdf_file/0024/134907/children-and-parents-media-use-and-attitudes-2018.pdf.

⁴ ИТУ, "Извештај о мјерењу информационог друштва," приступљено 16. јануара 2020, https://www.itu.int/dms_pub/itu-d/opb/ind/D-IND-ICTOI-2018-SUM-PDF-E.pdf.

⁵ "Млади адолесценти и дигитални медији: Употребе, ризици и могућности у земљама са ниским и средњим дохотком," ГАГЕ, приступљено 29. јануара 2020, <https://www.gage.odi.org/publication/digital-media-risks-opportunities/>.

⁶ Livingstone, S., Kardefelt Winther, D., и Hussein, M. (2019). Глобал Кидс Онлајн упоредни извештај, извештај о истраживању Innocenti. УНИЦЕФ-ова Канцеларија за истраживање - Innocenti, Фиренца, <https://www.unicef-irc.org/publications/1059-global-kids-online-comparative-report.html>. Ово може имати неочекиване резултате, на примјер, истраживање које је ХАБЛАТАМ обавио у пет латиноамеричких земаља показало је да дјеца у рањивим заједницама могу да користе платформе за упознавање, видеоигре и друштвене мреже за обављање новчаних трансакција у незаконите сврхе. Мрежа Contactados al Sur, "Хаблатам," пројекат Хаблатам 2020, приступљено 6. фебруара 2020, <https://hablatam.net/>.

У многим дијеловима свијета млади добро разумију неке ризике са којима се суочавају на интернету.^{7,8} Истраживање је показало, на примјер, да већина дјеце и младих може разликовати сајбер малтретирање од шале или задиркивања на интернету. Они препознају да сајбер малтретирање има јавну димензију и да је осмишљено да би наштетило, али пронаћи баланс између дјететових интернетских могућности и ризика остаје изазов⁹.

За државе чланице ИТУ-а заштита дјеце и младих на интернету и даље је приоритет, мора се пажљиво избалансирати с напорима на промоцији прилика за дјецу и младе на интернету¹⁰ и да се то мора учинити на начин који штити дјецу и младе без утицаја на њихов приступ или приступ шире јавности информацијама или на могућност уживања слободе говора, изражавања и удруживања.

Очигледна је потреба за преданим инвестиционим и креативним рјешењима за рјешавање ризика са којима се суочавају дјеца и млади, не само због дигиталне подјеле између дјеце и одраслих која ограничава препоруке и савјете родитеља, учитеља и старатеља. Истовремено, како дјеца и млади одрастају и постају одрасли, родитељи и активни чланови друштва, постоји потенцијална и неизоставна прилика да смање дигиталну подјелу.

У свјетлу овога, изградња повјерења у интернет мора бити у врху и у средишту јавне политике. Владе и друштво треба да раде с дјецом и младима да би разумјели њихова мишљења и покренули истинску јавну расправу о ризицима и могућностима. Подршка дјеци и младима у управљању ризицима на интернету може да буде ефикасна, али владе такође морају да обезбиједу да постоје одговарајуће услуге подршке за оне који на интернету буду оштећени и да дјеца знају како приступити тим услугама.

Неке земље се муче да издвоје довољно ресурса да се боре за дигиталну писменост и безбједност дјеце на интернету. Међутим, дјеца пријављују да су родитељи, наставници, технолошке компаније и владе важни играчи у развоју рјешења која подржавају њихову безбједност на интернету. Земље чланице ИТУ-а такође су назначиле да постоји значајна подршка за побољшану размјену знања и координисани напори да би се обезбиједила безбједност већег броја дјеце на интернету.⁹

Дјеца и млади крећу се кроз све сложенији дигитални крајолик и усвајање вјештачке интелигенције за машинско учење, аналитику великих података, роботiku, виртуелну и проширену стварност, и интернет ствари уређени су за трансформисање дјечјих медијских пракси. То захтијева креирање политике и улагања за дјецу, родитеље и заједнице у будућности као и данас.

7 Од 2016. ИТУ проводи консултације у оквиру заштите дјеце на интернету са дјецом и одраслим интересним странама о важним питањима као што су сајбер малтретирање, дигитална писменост и дјечје активности на интернету.

8 ИТУ, Омладинске консултације, <https://www.itu.int/en/council/cwg-cop/Pages/meetings.aspx>.

9 УНИЦЕФ, "Глобал Кидс Онлајн упоредни извјештај (2019)."

10 ИТУ, "Прослава 10 година заштите дјеце на интернету", ИТУ вијести, 6. фебруара 2018, <https://news.itu.int/celebrating-10-years-child-online-protection/>.

2.1 Шта је заштита дјеце на интернету?

Интернет технологије дјечи и младима нуде бројне могућности комуникације, учења нових вјештина, да буду креативни и дају допринос бољем друштву. Али оне могу донијети и нове ризике, попут излагања проблемима заштите приватности, незаконитом садржају, узнемиравању, сајбер малтретирању, злоупотреби личних података или врбовања у сексуалне сврхе, па чак и сексуалном злостављању дјеце.

Ове смјернице развијају cjеловит приступ за реаговање на све потенцијалне пријетње и штете с којима се дјеца и млади могу да сусретну приликом стицања дигиталне писмености. Оне препознају да све релевантне интересне стране имају улогу у њиховој дигиталној отпорности, благостању и заштити, док истовремено имају користи од могућности које интернет може да понуди.

Заштита дјеце и младих је заједничка одговорност и улога свих релевантних интересних страна је да обезбиједи одрживу будућност за све. Да би се то догодило, креатори политика, индустрија, родитељи, старатељи, едукатори и друге интересне стране, морају обезбиједити да дјеца и млади могу да остваре свој потенцијал - на интернету и ван њега.

Иако не постоји универзална дефиниција заштите дјеце на интернету, она има за циљ cjеловит приступ изградњи безбједних, прикладних за све узрасте, инклузивних и партиципативних дигиталних простора за дјецу и младе, које карактеришу:

- реаговање, подршка и самопомоћ у случају суочавања с пријетњом;
- спречавање штете;
- динамична равнотежа између обезбјеђења заштите и пружања могућности дјечи да буду дигитални грађани;
- подржавање права и одговорности и дјеце и друштва.

Штавише, због брзог напретка у технологији и друштву и безграничне природе интернета, заштита дјеце на интернету мора да буе агилна и прилагодљива да би била ефикасна. Иако ове смјернице нуде увид у водеће ризике за дјецу и младе на интернету, укључујући штетан и незаконит садржај, узнемиравање, сајбер малтретирање, злоупотребу личних података или врбовање у сексуалне сврхе и сексуално злостављање и искоришћавање дјеце, с развојем ће се појавити нови изазови технолошких иновација и обично ће се разликовати од регије до регије. Међутим, са новим изазовима најбоље ће се изаћи на крају у заједничком раду у виду глобалне заједнице, јер треба пронаћи нова рјешења за те изазове.

2.2 Дјеца у дигиталном свијету

Интернет је промијенио наш начин живота. Потпуно је интегрисан у животе дјеце и младих, што онемогућава засебно разматрање дигиталног и физичког свијета. Трећина свих корисника интернета данас су дјеца и млади, а УНИЦЕФ процјењује да је 71% младих већ на интернету.

Таква повезаност изузетно оснажује. Свијет интернета омогућава дјечи и младима да преброде недостатке и инвалидитет, а пружио је нова мјеста за забаву, образовање, учествовање и изградњу односа. Дигиталне платформе се данас користе за разне активности и често су мултимедијска искуства.

Приступ и учење коришћења и навигације овом технологијом сматра се пресудним за развој младих људи и први се пут користи у раној доби. Креатори политика морају

разумјети да дјеца и млади људи често почињу да користе платформе и услуге прије него што наврше минималну старосну доб, па образовање мора да започне рано.

Дјеца и млади желе да буду укључени у разговор и имају драгоцјену стручност као 'дигитални домороци' што се може дијелити. Креатори политика и стручњаци морају да се укључе с дјецом и младима у текућу дебату о интернетском окружењу да би подржали њихова права.

Приступ интернету

У 2019. години више од половине свјетске популације користило је интернет (53,6 посто), с процијењених 4,1 милијарду корисника. На глобалном нивоу, сваки трећи корисник интернета је дијете млађе од 18 година¹. У неким земљама са нижим дохотком тај број расте на отприлике сваки други, док је у земљама са вишим дохотком отприлике сваки пети корисник дијете млађе од 18 година. Према УНИЦЕФ-у, широм свијета 71% младих већ је на интернету². Стога су дјеца и млади сада у великој мјери, трајно и досљедно присутни на интернету³. Интернет служи у друге друштвене, економске или политичке сврхе и постао је породични или потрошачки производ или услуга која је саставни дио начина на који породице, дјеца и млади живе свој живот.

У 2017. години приступ интернету за дјецу и младе на регионалном нивоу је у великој мјери повезан са нивоом прихода. Земље са ниским приходима имају тенденцију да имају мање дјеце корисника интернета од земаља са високим приходима.

Дјеца и млади у већини земаља викендом проводе више времена на интернету него радним даном, а адолесценти (од 15 до 17 година) проводе највише времена на интернету, у просјеку између 2.5 и 5.3 сата, у зависности од земље.

Коришћење интернета

Међу дјецом и младима најпопуларнији уређај за приступ интернету је мобилни телефон, а слиједе га стони рачунари и лаптопи. Дјеца и млади проводе у просјеку око два сата дневно на интернету током седмице и отприлике дупло више од тога сваког дана викенда. Неки се осјећају као трајно повезани. Али многи други још увијек немају приступ интернету код куће.

¹ Livingstone, S., Carr, J., and Byrne, J. (2015) *Свако треће: Задатак за глобално управљање интернетом у рјешавању дјечјих права*. Глобална комисија за управљање интернетом: Paper Series. London: CIGI и Chatham House, <https://www.cigionline.org/publications/one-three-internet-governance-and-childrens-rights>.

² Комисија за широкопојасни приступ, „Безбједност дјеце на интернету: Смањење ризика од насиља, злостављања и искоришћавања на интернету (2019),” *Комисија за широкопојасни приступ за одрживи развој*, октобар 2019, 84, https://broadbandcommission.org/Documents/working-groups/ChildOnlineSafety_Report.pdf.

³ Livingstone, S., Carr, J., and Byrne, J. (2015) *Свако треће: Управљање интернетом и дјечја права*.”

У пракси, већина дјеце и младих који користе интернет приступају му путем више уређаја: Дјеца и млади који се барем седмично повежу понекад користе до три различита уређаја да то учине. Старија дјеца и дјеца у богатијим земљама углавном користе више уређаја, а дјечаци користе нешто више уређаја него дјевојчице у свим анкетираним земљама.

Најпопуларнија активност - и за дјевојчице и за дјечаке - је гледање видео-исјечака. Више од три четвртине дјеце и младих који користе интернет кажу да видео-исјечке гледају на интернету барем једном седмично, било сами или с другим члановима своје породице. Многа дјеца и млади људи могу се сматрати 'активним социјализаторима' користећи неколико платформи друштвених медија као што су Facebook, Twitter, ТикТок или Инстаграм.

Дјеца и млади такође се баве политиком путем интернета и чине да се њихов глас чује путем блогова.

Укупан ниво учествовања у игрању на интернету разликује се од земље до земље приближно у складу с доступношћу интернета дјеци и младим људима, док се 10% до 30% дјеце и младих који се користе интернетом баве креативним активностима на интернету сваке седмице.

У едукативне сврхе, многа дјеца и млади свих узраста користе интернет за израду домаћих задатака, или чак да надокнаде градиво након пропуштених предавања или потраже здравствене информације на интернету сваке седмице. Чини се да старија дјеца имају већи апетит за информацијама него млађа дјеца.

2.3 Утицај технологије на дјечје дигитално искуство

Интернет и дигитална технологија могу да пруже прилике и представљају ризике за дјецу и младе. На примјер, када дјеца користе друштвене медије, имају користи од многих прилика за истраживање, учење, комуникацију и развијање кључних вјештина. На примјер, дјеца друштвене мреже виде као платформе које им омогућавају да истражују лични идентитет у безбједном окружењу. Имати одговарајуће вјештине и знати како се бавити питањима у вези са приватношћу и репутацијом важно је за младе људе.

"Знам да све што објавите на интернету остаје заувјек и да то може да утиче на ваш живот у будућности", дјечак, 14 година, Чиле.

Међутим, консултације које показују да већина дјеце која користи друштвене медије прије навршених тринаест година¹¹, а услуге провјере годишта су углавном слабе или их нема, могу да се суоче са повећаном могућношћу од ризика. И док дјеца желе да науче дигиталне вјештине и да постану дигитални грађани, посебно водећи рачуна о својој приватности, они имају тенденцију да размишљају о приватности у односу на своје пријатеље и познанике - „Шта моји пријатељи могу видјети?“ - а мање у односу на странце и треће стране. У комбинацији с дјечјом природном знатижељом и уопште са нижим прагом ризика, то може да их учини рањивим на врбовање, искоришћавање, малтретирање или друге врсте штетног садржаја или контаката.

¹¹ Мрежа Contactados al Sur, „Hablatam“; UNICEF, „Глобал Кидс Онлајн упоредни извјештај (2019).“

Раширена популарност размјене слика и видео-записа путем мобилних апликација, а посебно коришћење платформи за стримовање уживо од стране дјеце представља даљу забринутост у вези са приватношћу и ризиком. Нека дјеца стварају сексуалне слике себе, пријатеља, браће и сестара и дијеле их на интернету. За неку, посебно старију дјецу, то се може сматрати природним истраживањем сексуалности и сексуалног идентитета, док за другу, посебно млађу дјецу, често постоји присила одрасле особе или другог дјетета. Без обзира на случај, резултирајући садржај је у многим земљама незаконит и може да изложи дјецу ризику од кривичног гоњења или се може користити за даље искоришћавање дјетета.

Слично томе, игре на интернету омогућавају дјецу да испуне своје основно право на игру, као и да граде мреже, проводе вријеме и упознају нове пријатеље и развијају важне вјештине. Ово углавном може бити позитивно. Међутим, све је више доказа који указују да уколико се оставе без надзора и подршке одговорне одрасле особе, платформе за играње на интернету могу такође представљати ризик за дјецу, од поремећаја узрокованих играма, финансијских ризика, прикупљања и уновчавања личних података дјеце, до сајбер малтретирања, говора мржње, насиља, и излагања непримјереном понашању или садржају¹², те врбовања уз коришћење стварних, компјутерски генерисаних или чак слика и видео-записа из виртуелне стварности који приказују и нормализују сексуално злостављање и искоришћавање дјеце.

Надаље, технолошки развој довео је до појаве интернета ствари, гдје је све већи број и обим уређаја у могућности да се повежу, комуницирају и умрежавају путем интернета. То укључује играчке, мониторе за бебе и уређаје које покреће вјештачка интелигенција који могу да представљају ризике у погледу приватности и нежељеног контакта.

2.4 Кључне пријетње дјецу на интернету

Одрасли и дјеца су на интернету изложени низу ризика и опасности. Ипак, дјеца су знатно рањивија популација. Нека дјеца су такође рањивија од других група дјеце, на примјер дјеца са инвалидитетом¹³ или дјеца која су у покрету. Креатори политика морају да гарантују да сва дјеца могу да се развијају и образују у безбједном дигиталном окружењу. Идеја да су дјеца рањива и да их треба заштитити од свих облика експлоатације изложена је у УН Конвенцији о правима дјетета.

Неколико подручја у дигиталном окружењу пружа велике могућности за дјецу, али истовремено представља ризике који могу дубоко да нашkode дјецу и угрозе њихову добробит. Постоје бриге, како за одрасле, тако и за дјецу, да се, на примјер, интернет може користити за нарушавање приватности, ширење дезинформација или још горе, за омогућавање приступа порнографији.

Овдје је пресудно разликовати ризик од штете за дјецу. Није свака активност која може носити елементе ризика опасна и не постају сви ризици неопходно штетни за дјецу, на примјер, секстинг (слање секси порука) је начин на који млади људи могу да истражују сексуалност и везе, а који није нужно штетан.

¹² УНИЦЕФ, "Глобал Кидс Онлајн упоредни извјештај (2019)." (УНИЦЕФ, 2019)

¹³ Lundy и сарадници, „ДВА КЛИКА НАПРИЈЕД И ЈЕДАН КЛИК НАЗАД“, Извјештај о дјецу са инвалидитетом у дигиталном окружењу (Савјет Европе, октобар 2019.), <https://rm.coe.int/two-clicks-forward-and-one-click-back-report-on-children-with-disabili/168098bd0f>.

Слика 2. Класификација пријетњи за дјецу на интернету¹⁴

	САДРЖАЈ Дијете у улози примаоца порука масовне производње	КОНТАКТ Дијете у улози учесника интеракције коју је иницирала одрасла особа	ПОНАШАЊЕ Дијете у улози насилника/жртве
Агресивне	Насилан садржај или садржај са приказима крви	Узнемиравање, ухођење	Онлајн вршњачко насиље, непријатељско опхођење према вршњацима
Сексуалне	Порнографски садржај	Врбовање, сексуално искориштавање од стране непознате особе	Сексуално узнемиравање, „секстинг“
Вриједносне	Садржај који обилује расизмом и говором мржње	Убеђивање на идеолошкој основи	Потенцијално штетан садржај генерисан од стране корисника
Комерцијалне	Оглашавање и пласман производа	Прикупљање и злоупотреба личних података	Коцкање, повреда ауторских права

Извор: ЕУ Кидс Онлајн (Livingstone, Haddon, Görzig и Ólafsson (2011))

Долазак дигиталног доба представио је нове изазове у заштити дјеце. Дјеца морају бити оспособљена за безбједну навигацију интернетским свијетом и убирање његових многих награда.

Креатори политика морају да обезбиједу постојање одговарајућег законодавства, заштитних мјера и алата који ће омогућити дјецу да се безбједно развијају и уче. Кључно је да дјеца буду опремљена потребним вјештинама за препознавање пријетњи и потпуно разумијевање импликација и суптилности њиховог понашања на интернету.

Док су на интернету, дјеца се могу сусрести с мноштвом пријетњи од организација, одраслих и својих вршњака.

Садржај и манипулација

- Излагање неприкладном или чак криминалном садржају може да доведе дјецу до екстрема као што су самоповређивање, деструктивно и насилно понашање. Изложеност таквом садржају може подједнако довести до радикализације или претплате на расистичке или дискриминаторне идеје. Препознато је да се многа дјеца не придржавају старосних ограничења постављених на интернет страницама.
- Изложеност нетачним или непотпуним информацијама ограничава дјечје разумијевање свијета око себе. Тренд прилагођавања садржаја на основу понашања корисника може довести до „филтера мјехура“, ограничавајући дјецу у развоју и досезању широког спектра садржаја.
- Изложеност садржају који се алгоритамски филтрира с намјером манипулације може у великој мјери да утиче на дјететов развој, мишљења, вриједности и навике. Изоловање дјеце у „ехо коморе“ или „филтере мјехурове“ спречава их да приступе широком спектру мишљења и идеја.

¹⁴ Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., и Ólafsson, K. (2011). *Ризици и безбједност на интернету: Перспектива Европске дјеце*. Потпуни налази. ЛСЕ, Лондон: ЕУ Кидс Онлајн, <http://eprints.lse.ac.uk/33731/>.

Контакт са одраслима или вршњацима

Дјеца се могу сусрести са широким спектром пријетњи од вршњака или одраслих.

- Малтретирање на интернету може се ширити више и брже него ван интернета. Оно се може догодити у било које доба дана и ноћи, нападајући на тај начин раније 'безбједне просторе', и може бити анонимно.
- Дјеца која су жртве ван интернета, вјероватно ће бити жртве и на интернету. То дјецу са инвалидитетом ставља у већи ризик на интернету, јер истраживања показују да ће дјеца са инвалидитетом вјероватније доживјети злостављање било које врсте, а посебно је вјероватно да ће доживјети сексуалну виктимизацију. Виктимизација може да укључује малтретирање, узнемиравање, искључење и дискриминацију на основу стварне или замишљене инвалидности дјетета или због аспеката повезаних с његовом инвалидношћу, попут начина на који се понаша или говори или опреме или услуга које користи.
- Клевета и повреда угледа: слике и видео-записи могу се мијењати и дијелити милијардама људи. Непромишљени коментари могу бити доступни деценијама и сви их могу бесплатно погледати.
- Дјеца могу бити мета напада, вребања и злостављања од стране преступника путем интернета било локално или са другог краја свијета, који ће се често представити као неко други. То може попримати неколико облика, укључујући радикализацију или присиљавање на слање сексуално експлицитног садржаја.
- Могу да буду присиљена, преварена или приморана на куповину са или без одобрења особе која плаћа рачун.
- Нежељено оглашавање покреће питања пристанка и продаје података.

Понашање дјетета, које може довести до посљедица

- Малтретирање путем интернета може да буде посебно узнемирујуће и штетно јер се може ширити више, с вишим нивоом јавности, а садржај који се шири електронским путем може се поновно појавити у било којем тренутку, што жртвама насиља може да отежа затварање инцидента; може да садржи штетне визуелне слике или увредљиве ријечи; садржај је доступан 24 сата дневно; малтретирање електронским путем може се одвијати сваки дан по цијели дан у току седмице, тако да може задирати у жртвину приватност чак и на иначе 'безбједним' мјестима као што је њихов дом; и личним подацима се може манипулисати, могу се измијенити визуелне слике и затим могу да се прослиједи другима. Штавише, то се може урадити анонимно. Откривање личних података доводи до ризика од физичке штете, укључујући сусрете у стварном животу са познаницима са интернета, уз могућност физичког и / или сексуалног злостављања.
- Кршење својих или туђих права плагијатом и постављањем садржаја без дозволе, укључујући снимање и постављање неприкладних фотографија без дозволе.
- Кршење туђих ауторских права, нпр. преузимањем музике, филмова или ТВ програма за које треба платити, јер то може да буде штетно за жртву крађе.
- Опсесивна и претјерана употреба интернета и / или игара на интернету на штету друштвених и / или активности на отвореном важних за здравље, изградњу повјерења, социјални развој и општу добробит.
- Покушај повреде, узнемиравања или малтретирања неког другог, укључујући и лажно представљање, често се представљајући као друго дијете.
- Све чешће понашање тинејџера је 'секстинг' (дијељење сексуализованих слика или текста путем мобилних телефона). Ове слике и текст често дијеле партнери у вези или потенцијални партнери, али понекад се дијељење заврши са много широм публиком. Сматра се да је мало вјероватно да млади тинејџери адекватно разумију импликације оваквог понашања и потенцијалне ризике које са собом носи.

2.5 Кључне штете за дјецу на интернету

Претходни одјељак односи се на пријетње са којима дјеца могу да се сусретну на интернету. Овај одјељак истиче штету која може настати од тих пријетњи.

Штете

Према УНИЦЕФ-овим студијама о употреби интернета, слjedeће категорије се сматрају ризицима и штетама:

- Самозлостављање и самоповређивање:
 - самоубилачки садржај
 - дискриминација
- Изложеност неприкладним материјалима:
 - излагање екстремистичком / насилном / крвавом садржају
 - уграђени маркетинг
 - коцкање на интернету
- Око 20% дјеце која су анкетирани по том питању рекло је да је у протеклих годину дана видјело интернет странице или интернетске расправе о људима који физички наносе штету или повређују себе.
- Радикализација:
 - идеолошко убјеђивање
 - говор мржње
- Дјеца су била склонија да пријаве да су узнемирена говором мржње или сексуалним садржајем на интернету, да се третирају на штетан начин на интернету или ван њега или да се сусрећу лицем у лице са особом с којом су се прво упознала на интернету.
- Сексуално злостављање и искоришћавање:
 - самостално генерисани садржај
 - сексуално врбовање
 - материјал сексуалног злостављања дјеце (ЦСАМ)
 - трговина људима
 - сексуално искоришћавање дјеце на путовањима и у туризму

Студија о дјеци из 2017. године у Данској, Мађарској и Великој Британији открила је да је 6% дјеце имало властите експлицитне слике подијељене без њиховог одобрења.

У 2019. години Internet Watch Foundation (IWF) је идентификовала више од 132.000 интернет страница за које је потврђено да садрже слике и видео-записе сексуалног злостављања дјеце. Свака интернет страница могла је да садржи било шта, од једне до хиљаде слика овог злостављања.

Ризици повезани са насиљем на интернету, попут ширења голишавих фотографија без пристанка и сексуалног сајбер малтретирања, обиљежени су неједнаком родном динамиком, а дјевојке су обично више погођене родним притисцима на сексуално понашање, а последице су негативније и узрокују штете.

– Кршење и злоупотреба личних података:

- хаковање
- превара и крађа

Многи људи су упознати с преварама и хаковањем, али нарушавање приватности у вези са дјететовим активностима на интернету сматра се још једним прекршајем. Одрасли често угрожавају младе претражујући њихове мобилне телефоне и истражујући њихове активности на интернету, на примјер, извјештаји дјеце из Бразила показују да и дјечаци и дјевојчице, из различитих старосних група, родитеље доживљавају тако да више контролишу дјевојчице како користе интернет. Покушаји да се то објасни често сугеришу да су дјевојке у неким случајевима рањивије због друштвених структура у којима живе, посебно с обзиром на њихову безбједност, у контексту у којем се граница између интеракције на интернету и ван њега све више брише.

– Сајбер малтретирање, вребање и узнемиравање: Непријатељска и насилна активност вршњака

Собе за разговор и интернет странице друштвених мрежа могу да отворе врата насиљу и малтретирању, јер се анонимни корисници, укључујући и младе, укључују у агресивну или насилну комуникацију. У седам европских земаља - Белгији, Данској, Ирској, Италији, Португалу, Румунији и Великој Британији - Livingstone, Mascheroni, Ólafsson i Haddon¹ открили су да је 2010. године у просјеку 8% дјеце било жртва сајбер малтретирања, док је 2014. године 12% дјеце било жртва сајбер малтретирања.

Неопходно је нагласити да су рањива дјеца често изложена већем ризику да буду жртве сајбер малтретирања.

¹ Livingstone, S., Mascheroni, G., Ólafsson, K., and Haddon, L., (2014) *Ризици и могућности за дјецу на интернету: упоредни налази ЕУ Кидс Онлајн и Net Children Go Mobile*. Лондон: Лондонска школа економије и политичких наука, www.eukidsonline.net i <http://www.netchildrengomobile.eu/>.

У фокусу: Повећавање неједнакости

У 2017. години око 60% дјеце није било на интернету у афричкој регији, у поређењу са само 4% у Европи. Мушких корисника интернета има више него женских корисника у свим свјетским регијама, а коришћење интернета од стране дјевојака често се прати и ограничава. Ширењем широкопојасне мреже за неповезане дијелове свијета та неједнакост ће се знатно повећати¹⁵.

Дјеца која се ослањају на мобилне телефоне, а не на рачунаре, могу добити само другоразредно искуство на интернету. Дјеца која говоре мањинске језике често не могу да пронађу одговарајући садржај на интернету, а дјеца из руралних подручја вјероватније ће доживјети крађу лозинки или новца.

Истраживања показују да многи адолесценти широм свијета морају да пролазе кроз значајне препреке у свом учешћу на интернету. За многе, изазови приступа - лоша повезаност, превелики трошкови података и уређаја и недостатак одговарајуће опреме - остају кључне препреке.

Ширењем приступачне широкопојасне мреже у земље у развоју, појављује се хитна потреба за успостављањем мјера за минимализацију ризика и пријетњи овој дјечи, а да им се истовремено омогући да искористе све предности дигиталног свијета.

У фокусу: Материјал сексуалног злостављања дјеце (ЦСАМ)

Размјере проблема

Интернет је трансформисао обим и природу производње, дистрибуције и доступности материјала сексуалног злостављања дјеце. Године 2018. технолошке компаније са сједиштем у Сједињеним Америчким Државама пријавиле су преко 45 милиона слика и видео-записа на интернету за које се сумња да приказују дјецу која су сексуално злостављана из цијелог свијета. Ово је глобална индустрија и размјера и тежина злостављања расту упркос напорима да се то заустави.

Историјски гледано, у свијету без интернета проналазак материјала сексуалног злостављања дјеце захтијевао је од починилаца да предузму значајне ризике, уз значајне трошкове, да би добили приступ материјалу. Захваљујући интернету, преступници сада могу релативно лако приступити овом материјалу и упустити се у све ризичније понашање. Камере су мање, све више интегрисане у сваки аспект нашег живота, што чини поступак израде материјала сексуалног злостављања дјеце и добијања садржаја од неконтактног злостављања лакшим него што је то икада било.

Немогуће је утврдити тачну величину или облик ове тајне и незаконите активности. Међутим, јасно је да се број незаконитих слика које су сада у оптицају може избројати у милионима. Скоро свој дјечи која имају учешћа у сликама копирана је слика. Интернет Watch Foundation је 2018. године пратила колико често су се појављивале слике дјетета за које се знало да је спасено 2013. године. Током три мјесеца, аналитичари из Интернет Watch Foundation упратили су слике 347 пута - 5 пута сваког радног дана.

Тренутни пејзаж

Сваки пут кад се слика дјетета које је злостављано појави и поново појави на интернету, или је преузме преступник, то дијете се поновно злоставља. Жртве су присиљене да живе са дуговјечношћу и циркулацијом ових слика до краја свог живота.

Чим се открије материјал који приказује или интернет страница која садржи сексуално злостављање дјеце, важно је уклонити или блокирати садржај што је брже могуће. Глобална природа интернета то отежава: преступници могу да производе материјал у једној земљи, а да га приказују у другој за потрошаче у трећој. Готово је немогуће донијети националне налоге или обавјештења без софистициране међународне сарадње.

Темпо иновација у дигиталном свијету значи да се преступнички пејзаж непрестано мијења. Кључне пријетње које су се недавно појавиле укључују:

- Пораст шифровања нехотично омогућава преступницима да раде и дијеле материјал путем скривених канала, док у исто вријеме откривање и провођење закона чине још већим изазовом.
- Форуми посвећени врбовању дјеце расту у заштићеним угловима интернета, нормализујући и подстичући овакво понашање, често захтијевајући 'нови садржај' да би се добио приступ.

- Брзо ширење интернета омогућава корисницима да се повежу на интернет у областима које тек треба да развију / проведу свеобухватну заштитну стратегију или одговарајућу инфраструктуру.
- Дјеца користе уређаје без надзора у млађој доби, а сексуално понашање на интернету се нормализује. Број слика које дјеца генеришу сама сваке године расте.

У фокусу: Самостално генерисани садржај

Дјеца и адолесценти могу да снимају компромитирајуће слике или видео-записе. Иако ово понашање само по себи није неопходно незаконито и може да се одвија као дио нормалног, здравог сексуалног развоја, постоје ризици да се било који такав садржај може ширити путем интернета или ван њега ради наношења штете дјеци или да се користи као основа за изнуђивање услуга. Иако се нека дјеца могу присилити или принудити да дијеле сексуалне слике, друга (посебно адолесценти) могу самовољно да производе сексуални садржај. То не значи да они пристају или да су одговорни за експлоатациону или насилну употребу и / или дистрибуцију ових слика.

Секстинг је дефинисан као „продукција властитих сексуалних слика“¹⁶ или као „размјена сексуалних порука или слика“ и „стварање, дијелење и просљеђивање сексуално сугестивних голих или голишавих слика путем мобилних телефона и / или интернета“¹⁷. Секстинг је облик генерисаног сопственог сексуално експлицитног садржаја¹⁸, а пракса је „изузетно разнолика у смислу контекста, значења и намјере“¹⁹.

Иако је секстинг вјероватно најчешћи облик генерисаног властитог сексуално експлицитног садржаја који укључује дјецу, а често га праве адолесценти који пристају на то искуство и који уживају у њему, постоје и многи облици нежељеног секстинга. То се односи на аспекте активности без пристанка, попут дијелења или примања нежељених сексуално експлицитних фотографија, видео-записа или порука, на примјер од стране познатих или непознатих особа које покушавају да успоставе контакт, изврше притисак или врбују дијете. Секстинг може да буде и облик сексуалног малтретирања, када се на дијете врши притисак да пошаље слику дечку / дјевојци / вршњаку који је затим дистрибуира вршњачкој мрежи без њиховог пристанка.

У фокусу: Сајбер малтретирање

Иако малтретирање као феномен далеко претходи интернету, додане размјере, обим и континуитет малтретирања почињених на интернету могу додатно да погоршају оно што је већ узнемирујуће и често штетно искуство за његове жртве. Сајбер малтретирање дефинише се као намјерна штета која се понавља нанесена употребом рачунара, мобилних телефона и других електронских уређаја. Често се одвија паралелно са насиљем ван интернета које се одвија у школи или негдје другдје, може да има додатне расистичке, вјерске или сексистичке димензије и може да представља продужење штете нанесене ван интернета, попут хаковања профила, ширења фотографија и видео-записа на интернету и свакодневне природе увредљивих порука и доступности садржаја. Генерално, то је социјални проблем, а не проблем кривичне природе, који захтијева цјеловит приступ који укључује школе, породице и, што је кључно, саму дјецу у прављењу политика за сузбијање сајбер малтретирања.

¹⁶ Karen Cooreg и др., „Адолесценти и снимање сопствених сексуалних слика: Преглед литературе, "Рачунари у људском понашању 55 (фебруар 2016.): 706–16, <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.10.003>.

¹⁷ Jessica Ringrose и др., „Квалитативна студија о дјеци, младима и 'секстингу': Извештај припремљен за НСПЦЦ (Лондон, Велика Британија: Национално друштво за превенцију окупности над дјецом, 2012.), <http://doi.wiley.com/10.1046/j.1365-2206.1997.00037.x>.

¹⁸ УНОДЦ, „Студија о ефектима нових информационих технологија на злостављање и експлоатацију дјеце“ (Беч: УН, 2015), https://www.unodc.org/documents/Cybercrime/Study_on_the_Effects.pdf.^[3] УНОДЦ, Студија о ефектима нових информационих технологија на злостављање и експлоатацију дјеце, стр.22.

¹⁹ Cooreg и др., „Адолесценти и снимање сопствених сексуалних слика.“

У фокусу: Врбовање на интернету и сексуално изнуђивање

Са брзим напретком технологије и повећаним приступом интернету и дигиталним комуникацијама које смо искусили посљедњих година, неизбежно је уследио и повећани ризик од криминалних дјела на интернету усмјерених на дјецу. Међу овим новим облицима сексуалног искоришћавања дјеце на интернету су врбовање путем интернета и сексуално изнуђивање дјеце. Врбовање путем интернета широко се односи на процес одрасле особе која се спријатељила и утицала на дијете (млађе од 18 година), коришћењем интернета или других дигиталних технологија, ради контактне или неконтактне сексуалне интеракције с тим дјететом. Кроз поступак врбовања, преступник покушава постићи поштовање дјетета да би одржао тајност и избјегао откривање и кажњавање²⁰. Важно је препознати да постоје и случајеви вршњачког злостављања.

ИНТЕРПОЛ извјештава да интернет олакшава врбовање захваљујући великом броју лако доступних потенцијалних мета и омогућавајући особама које врбују дјецу да се представе на начин који је привлачан за дијете. Сексуални преступници користе манипулацију, присилу и завођење да би смањили отпор и намамили дјецу да се баве сексуалном активношћу. Особа која врбује дјецу проводи намјерни поступак идентификовања рањиве потенцијалне жртве, прикупљања података о породичној подршци коју дијете има и користи притисак или срам / страх за сексуално злостављање дјетета. Особе које врбују дјецу могу да користе порнографију за одрасле и материјале за злостављање или експлоатацију дјеце да би смањили отпор својих потенцијалних мета, представљајући дјечју сексуалну активност као природну и нормалну. Интернет је промијенио начин на који људи комуницирају и редефинисао је појам "пријатеља". Особа која врбује дјецу може врло лако и брзо да успостави пријатељство с дјететом на интернету, што нас присиљава на поновну процјену традиционалних образовних порука о 'опасним незнанцима'.

Врбовање на интернету је први пут формално признато у међународном правном инструменту 2007. године Конвенцијом Савјета Европе о заштити дјеце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања (Ланзароте конвенција). Члан 23. криминализује „подстицање дјеце у сексуалне сврхе“, за шта је потребно да постоји намјерни приједлог за упознавање дјетета у сврху почињења сексуалног прекршаја, а након тога слиједи „материјална дјела која воде таквом састанку“. У многим случајевима врбовања, дјеца су сексуално злостављана и искоришћавана на интернету - „састанак“ који захтијева Ланзароте конвенција и многи постојећи национални закони у потпуности је виртуелни - али је, без обзира на то, једнако штетан за дијете као и физички састанак. Кључно је да се криминализација врбовања прошири „на случајеве када сексуално злостављање није резултат личног састанка, већ је почињено на интернету“²¹.

Сексуално изнуђивање²² може да се догоди као обилежје врбовања на интернету или као самосталан прекршај. Иако се сексуално изнуђивање може да догоди и без поступка врбовања на интернету, у неким случајевима врбовање путем интернета може довести до сексуалног изнуђивања²³. Сексуално изнуђивање може да се догоди у контексту врбовања на интернету док особа која врбује дјецу манипулише и врши утицај на дијете током поступка врбовања путем пријетњи,

²⁰ Међународни центар за несталу и искоришћавану дјецу, „Врбовање дјеце на интернету у сексуалне сврхе: Модел законодавства и глобална ревизија,“ 1. издање (Међународни центар за несталу и искоришћавану дјецу, 2017.),

²¹ Ланзароте комитет, комитет странака Конвенције Савјета Европе о заштити дјеце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, Подстицање дјеце у сексуалне сврхе путем информационих и комуникационих технологија (врбовање), мишљење о члану 23 Ланзароте конвенције и његова објашњења, 17. јуна 2015., на <https://edoc.coe.int/en/children-s-rights/7064-lanzarote-committee-opinion-on-article-23-of-the-lanzarote-convention-and-its-explanatory-note.html> (задњи пут посјеђено 6. новембра 2019.).

²² Национални центар за несталу и искоришћавану дјецу (НЦМЦ), Сексуално изнуђивање, на <http://www.миссингкидс.цом/тхеиссуес/онлинеексплоитацион/сектортион> (задњи пут посјеђено 6. новембра 2019.).

²³ Терминолошке смјернице за заштиту дјеце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, Међуагенцијска радна група за борбу против сексуалног искоришћавања дјеце, Луксембург, 28. јануара 2016., Д.4iii, 27-28, на <http://luxembourgguidelines.org/english-version>.

заstraшивања и присиљавања на слање својих сексуалних слика (прављење сопственог садржаја)²⁴. Ако жртва одбије да да тражене сексуалне услуге, додатне интимне слике, новац или друге погодности, његове или њене слике могу да буду објављене на интернету у сврху проузроковања понижења или невоље или присиљавања дјетета да генерише додатни сексуално експлицитни материјал²⁵.

Сексуално изнуђивање се назива „виртуелним сексуалним нападом“ због сличних емоционалних и психолошких ефеката на жртве²⁶. У неким случајевима, злостављање је проузроковало толике трауме да су жртве покушале да повриједи саме себе или да изврше самоубиство као начин избјегавања злостављања.

Еуропол је примијетио да је прикупљање информација за процјену обима сексуалног изнуђивања које погађа дјецу проблематично и да је можда јако потцијењено²⁷. Поред тога, недостатак заједничке терминологије и дефиниција за врбовање и сексуално изнуђивање на интернету препреке су у прикупљању тачних података и разумијевању стварног обима проблема на глобалном нивоу.

2.6 Дјеца са рањивостима

Дјеца и млади могу да буду рањиви из различитих разлога. Према истраживању проведеном 2019. године, „дигитални животи рањиве дјеце ријетко добијају исту суптилну и осјетљиву пажњу коју привлаче проблеми 'у стварном животу'“. У извјештају се даље каже да „у најбољем случају они [дјеца и млади] добијају исте генеричке савјете о безбједности на интернету као и сва друга дјеца и млади, док је овдје потребна интервенција специјалисте“.

Три примјера специфичних рањивости су: дјеца мигранти, дјеца са поремећајем из аутистичног спектра и дјеца са инвалидитетом, али наравно постоје и многи други.

Дјеца мигранти

Дјеца и млади мигрантског поријекла често долазе у једну земљу (или тамо већ живе) са одређеним скупом социокултурних искустава и очекивања. Иако се обично сматра да је технологија посредник за повезивање и учествовање, ризици и могућности на интернету могу увелико да се разликују у различитим контекстима. Надаље, емпиријски налази и истраживања показују виталну функцију дигиталних медија уопште:

- Важни су за оријентацију (приликом путовања у нову земљу).
- Она је централна функција за прилагођавање и упознавање са друштвом / културом земље у којој се налазе.
- Друштвени медији могу да играју кључну улогу у одржавању контакта с породицом и вршњацима и у приступу општим информацијама.

²⁴ Терминолошке смјернице за заштиту дјеце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, Међуагенцијска радна група за борбу против сексуалног искоришћавања дјеце, Луксембург, 28. јануара 2016, Д.4iii, 27-28, на <http://luxembourguidelines.org/english-version>.

²⁵ Терминолошке смјернице за заштиту дјеце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, Међуагенцијска радна група за борбу против сексуалног искоришћавања дјеце, Луксембург, 28. јануара 2016, Д.4iii, 27-28, на <http://luxembourguidelines.org/english-version>.

²⁶ Benjamin Wittes и др., „Сексуално изнуђивање: Сајбер безбједност, тинејџери и сексуални напад из даљине“(Институција Brookings, 11. маја 2016.),, <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/05/sextortion1-1.pdf>.

²⁷ Еуропол, „Сексуална присила и изнуда путем интернета као облик злочина који погађа дјецу: Перспектива органа за провођење закона“(Европски центар за борбу против сајбер криминала, мај 2017.),https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/online_sexual_coercion_and_extortion_as_a_form_of_crime_affecting_children.pdf.

Уз бројне позитивне аспекте, дигитални медији такође могу да донесу изазове мигрантима, укључујући:

- Инфраструктуру - важно је размишљати о безбједним просторима на интернету да би дјеца и млади мигранти могли да имају приватност и безбједност.
- Ресурсе - мигранти троше већину новца на пре-паид телефонске картице.
- Интеграцију - поред приступа технологији, дјеца мигранти и млади морају да добију и добро дигитално образовање.

Дјеца са поремећајем из спектра аутизма (ПСА)

Спектар аутизма резимира два основна домена у процесу дијагностике понашања ДСМ-5:

- ограничено и понављајуће понашање („потреба за истовјетношћу“);
- потешкоће са социјалним и комуникативним понашањем;
- честа истовремена појава с интелектуалним инвалидитетом, језичким проблемима и слично.

Технологија и интернет нуде бескрајне могућности дјеци и младима када уче, комуницирају и играју се. Међутим, уз ове предности постоје и многи ризици на које би дјеца и млади са поремећајем из спектра аутизма могли да буду рањивији:

- Интернет дјеци и младима са аутизмом може да пружи могућности за дружење и посебна интересовања која можда немају ван интернета.
- Друштвени изазови, попут потешкоћа с разумијевањем туђих намјера, могу ову групу да учине рањивом на "пријатеље" с лошим намјерама.
- Изазови на интернету често су повезани са основним карактеристикама аутизма: конкретне, специфичне смјернице могле би да побољшају искуства појединаца на интернету, али основни изазови остају.

Дјеца са инвалидитетом

Дјеца са инвалидитетом се суочавају с ризицима на интернету на много истих начина као и дјеца без инвалидитета, али могу да се суоче и са специфичним ризицима који се односе на њихове инвалидности. Дјеца са инвалидитетом често се суочавају с искљученошћу, стигматизацијом и препрекама (физичким, економским, друштвеним и у ставовима) у учешћу у својим заједницама. Ова искуства могу да допринесу дјетету с инвалидитетом које тражи социјалне интеракције и пријатељства у просторима на интернету, што може да буде позитивно, да изгради самопоштовање и створи мреже подршке. Међутим, може и да их изложи већем ризику за инциденте врбовања, подстицања на интернету и / или сексуалног узнемиравања - истраживање показује да дјеца која имају потешкоће ван интернета и она погођена психосоцијалним потешкоћама имају повећани ризик за такве инциденте²⁸.

Дјеца која су жртве ван интернета, вјероватно ће бити жртве и на интернету. То дјецу са инвалидитетом ставља у већи ризик на интернету, али имају и већу потребу да буду на интернету. Истраживања показују да ће дјеца са инвалидитетом вјероватније доживјети злостављање било које врсте²⁹, а посебно је вјероватно да ће доживјети сексуалну виктимизацију³⁰. Виктимизација може да укључује малтретирање, узнемиравање, искључење и дискриминацију на основу дјететовог стварног или привидног инвалидитета

²⁸ Andrew Schrock и др., „Подстицање, узнемиравање и проблематичан садржај“, Беркманов центар за интернет и друштво, Универзитет Харвард, децембар 2008., 87, https://cyber.harvard.edu/sites/cyber.law.harvard.edu/files/ISTTF-LitReviewDraft_0.pdf.

²⁹ УНИЦЕФ, „Извјештај о стању дјеце у свијету: Дјеца с инвалидитетом,“ 2013, https://www.unicef.org/publications/files/SOWC2013_Exec_Summary_ENG_Lo_Res_24_Apr_2013.pdf.

³⁰ Katrin Mueller-Johnson, Manuel P. Eisner и Ingrid Obsuth, „Сексуална виктимизација младих с физичким инвалидитетом: Испитивање стопа распрострањености, ризика и заштитних фактора,“ Часопис за међуљудско насиље 29, бр. 17. (новембар 2014.): 3180–3206, <https://doi.org/10.1177/0886260514534529>.

или аспекта повезаних са њиховом инвалидношћу, попут начина на који се понашају или говоре, опреме или услуга које користе.

Починиоци врбовања, подстицања путем интернета и / или сексуалног узнемиравања дјецe са инвалидитетом могу да буду не само починиоци који циљају дјецу, већ и они који циљају дјецу са инвалидитетом. Такви починиоци могу да буду „приврженик“ - особе које немају инвалидитет а које сексуално привлаче особе са инвалидитетом (најчешће особе са ампутацијама и особе које користе помагала у кретању), а од којих се неки и сами претварају да имају инвалидитет³¹. Радње таквих људи могу да укључују преузимање фотографија и видео-записа дјецe са инвалидитетом (које су нешкодљиве природе) и / или њихово дијељење путем намјенских форума или профила на друштвеним мрежама. Алати за пријављивање на форумима и друштвеним мрежама често немају циљани или одговарајући пут за рјешавање таквих радњи.

Постоје забринутости да „родитељско дијељење“ (родитељи који дијеле информације и фотографије своје дјецe на интернету) може да наруши дјететову приватност, доведе до малтретирања, изазове срамоту или да има негативне последице касније у животу³². Родитељи дјецe са инвалидитетом могу да дијеле такве информације у потрази за подршком или савјетом, стављајући дјецу са инвалидитетом у већи ризик од штетних исхода.

Поједина дјецa са инвалидитетом могу да се суоче с потешкоћама у коришћењу или чак искључењем из окружења на интернету због неприступачног дизајна (нпр. апликације које не допуштају повећање величине текста), ускраћивања тражених погодности (нпр. софтвера за читање текста са екрана или прилагодљивих рачунарских контрола), или потреба за одговарајућом подршком (нпр. подучавање како се користи опрема, подршка један на један за навигацију у друштвеним интеракцијама³³).

У вези са ризиком од уговора или потписивања услова и правила, дјецa с инвалидитетом су у већем ризику да прихвате законске одредбе које понекад ни одрасли не могу да разумију.

2.7 Дјечја перцепција ризика на интернету

Изложеност насиљу широм свијета, приступ неприкладном садржају, роби и услугама; забринутост због прекомјерне употребе; питања заштите података и приватности су они ризици које су дјецa истакла³⁴.

Адолесценти износе низ забринутости у вези са њиховим ангажманом у дигиталним технологијама. Овдје се често укључују споменуте бриге о безбједности на интернету, попут страха од интеракције са странцима на интернету, приступа непримјереном садржају или изложености злонамјерном софтверу или вирусима - док се друге односе на поузданост њиховог приступа технологији; упад родитеља у њихов 'приватни' живот на интернету; и њихове вјештине дигиталне писмености³⁵.

³¹ Richard L Bruno, „Приврженици, глумци и људи који то желе бити: Два случаја поремећаја вјештачке инвалидности, ”Сексуално и инвалидитет 15, бр. 4 (1997): 18, <https://link.springer.com/content/pdf/10.1023/A:1024769330761.pdf>.

³² УНИЦЕФ, „Приватност дјецe у доба Web 2.0 и 3.0: Изазови и могућности за политику, ” Innocenti рад о дискусији 2017-03 (УНИЦЕФ, Канцеларија за истраживање- Innocenti), приступљено 16. јануара 2020, https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/Child_privacy_challenges_opportunities.pdf.

³³ За смјернице о овим правима, види члан 9 Конвенције о правима особа с инвалидитетом о приступачности и члан 21. о слободи изражавања и мишљења и приступу информацијама.

³⁴ Amanda Third и други, „Дјечја права у дигитално доба“ (Мелбурн: кооперативни истраживачки центар Young and Well, септембар 2014.), http://www.uws.edu.au/_data/assets/pdf_file/0003/753447/Childrens-rights-in-the-digital-age.pdf.

³⁵ Amanda Third и др., „Млади и на интернету: Дјечје перспективе живота у дигитално доба, ”Пратећи извјештај о стању дјецe у свијету 2017. (Сиднеј: Универзитет у Западном Сиднеју, 2017). Извјештај је сажео ставове 490 дјецe узраста од 10 до 18 година из 26 различитих земаља која говоре 24 службена језика.

Истраживање ЕУ Кидс Онлајн показује да се дјеца на интернету у Европи највише брину због порнографије и насилних садржаја. Све у свему, дјечацима више смета насиље, док се дјевојчице више брину због ризика повезаних са контактима³⁶. Забринутост због ризика већа је међу дјецом из земаља с „високом употребом и високим ризиком“.

У Латинској Америци дјечје консултације су показале да су губитак приватности, насиље и узнемиравање главна брига³⁷. Дјеца пријављују да их контактирају људи које не познају - то је посебно случај када играју игре на интернету. У таквим ситуацијама чини се да је главна стратегија игнорисање и / или блокирање такве особе. Дјевојчице се од малих ногу на друштвеним мрежама суочавају са узнемиравањем. Успијевају се саме изборити са овим облицима насиља, блокирајући кориснике и мијењајући подешавања приватности. Узнемиравање долази од корисника који понекад не говоре шпански, али успијевају им послати слике, затражити пријатељство и коментарисати њихове објаве. Неки дјечаци такође пријављују да су примили такве захтјеве.

У многим дијеловима свијета дјеца добро разумију неке од ризика с којима се суочавају на интернету³⁸. Истраживање је показало да већина дјеце може разликовати сајбер малтретирање од шале или задиркивања на интернету, препознајући да сајбер малтретирање има јавну димензију и да је створено да нанесе штету³⁹.

³⁶ Livingstone, S. (2014) *ЕУ Кидс Онлајн: Открића, методе, препоруке*. ЛСЕ, Лондон: ЕУ Кидс Онлајн, <https://lcsedesignunit.com/EUKidsOnline/>.

³⁷ Contactados al Sur мрежа, "Хаблатам."

³⁸ Од 2016. ИТУ проводи консултације са дјецом и одраслим интересним странама у оквиру заштите дјеце на интернету о важним питањима као што су сајбер малтретирање, дигитална писменост и дјечје активности на интернету.

³⁹ УНИЦЕФ, "Глобал Кидс Онлајн упоредни извјештај (2019)."

3. Припрема за националну стратегију заштите дјецe на интернету

У процесу развоја националне стратегије заштите дјецe на интернету за промоцију безбједности дјецe и младих на интернету, националне владе и институције које доносе политике треба да идентификују најбољу праксу и ступе у контакт са кључним интересним странама.

Сљедећи одјељци истичу типичне актере и интересне стране, заједно са приказом њихове потенцијалне улоге и одговорности у погледу заштите дјецe на интернету.

3.1 Актери и интересне стране

Креатори политика могу да идентификују одговарајуће појединце, групе и организације који представљају сваког од ових актера и интересних страна у њиховој надлежности. Уважавање сваке од њихових тренутних, планираних и потенцијалних активности важно је у било којој националној координацији и оркестрацији стратегија заштите дјецe на интернету.

Дјецa и млади

Дјецa и млади широм свијета показали су да с великом лакоћом могу да се прилагоде и користе нове технологије. Интернет постаје све важнији у школама и као арена у којој дјецa могу да раде, играју се и комуницирају.

Према најновијем извјештају ChildFund савеза, само 18.1% интервјуисане дјецe мисли да људи који управљају дјелују да би их заштитили. Важно је да се креатори политика ангажују око дјецe у вези с тим, препознајући њихово право да буду саслушани (чл. 12. Конвенције о правима грађана).

Да би могли да заштите дјецу, креатори политика треба да стандардизују дефиницију дјетета у свим правним документима. Дијете треба да буде дефинисано као свака особа млађа од 18 година. То је у складу с чланом 1. УН Конвенције о правима дјетета (УНЦПЦ), који каже да „дијете подразумијева свако људско биће млађе од 18 година“. Компанијама се не смије допустити да се према особама млађим од 18 година, али које законски имају довољно година да пристану на обраду података, понашају као према одраслима. Ова уска дефиниција није оправдана ниједним доказом о прекретницама у развоју током дјетињства. Нарушава права и угрожава безбједност дјецe.

Иако се многа дјецa могу чинити безбједном у коришћењу технологије, многа се осјећају небезбједно⁴⁰ на интернету и имају неколико недоумица⁴¹ у вези са интернетом.

Недостатак искуства дјецe и младих у ширем свијету може да их учини рањивим на низ ризика. Она имају право да очекују помоћ и заштиту. Такође је важно запамтити да неће сва дјецa и млади доживјети интернет или нове технологије на исти начин. Нека од дјецe са посебним потребама проузрокованим физичким или другим инвалидитетом могу да буду посебно рањива у окружењу на интернету и требаће им додатна подршка.

Анкете су више пута показале да оно што одрасли мисле да дјецa и млади раде на интернету и шта се заправо дешава може да буде врло различито. Половина све анкетиране дјецe је рекла да одрасли у њиховој земљи не слушају њихово мишљење

⁴⁰ ChildFund савез, “НАСИЉЕ НАД ДЈЕЦОМ КАКО ГА ДЈЕЦА ОБЈАШЊАВАЈУ,” Мали гласови велики снови, 2019, https://childfundalliance.org/zdocs/a9357061-749f-4ebf-a1e9-b1aee81cb216/SVBD-THE_REPORT-digital.pdf.

⁴¹ Савјет Европе, “То је наш свијет: Дјечји погледи на то како треба да заштите своја права у дигиталном свијету,” Извјештај о дјечјим консултацијама (Савјет Европе, Одјељење за права дјецe, октобар 2017.), <https://rm.coe.int/it-s-our-world-children-s-views-on-how-to-protect-their-rights-in-the-/1680765dff>.

о питањима која су им важна⁴². Из тог разлога, важно је обезбиједити, без обзира на било какве аранжмане на националном нивоу за развијање политике у овој области, да се пронађу одговарајући механизми који омогућавају да се чују гласови све дјеце и младих и да се њихова конкретна искуства коришћења технологија узму у обзир.

Родитељи, старатељи и васпитачи

Родитељи, старатељи и васпитачи највише времена проводе са дјецом. Они би требало да се образују у дигиталној писмености да разумију окружење на интернету и да буду у стању да заштите дјецу и да их науче како да се сами заштите.

Образовне институције имају посебну одговорност да подучавају дјецу о томе како бити безбједнији на интернету, без обзира да ли користе интернет у школи, код куће или било гдје друго, а креатори политика треба да у националне планове и програме укључе дигиталну писменост од најранијег узраста (од 3 до 18 година). То би дјецу омогућило да се могу заштитити, да знају своја права и, према томе, користе интернет као могућност стицања знања⁴³.

Креатори политика би требало да имају на уму да ће родитељи и старатељи скоро увијек бити прва, посљедња и најбоља линија одбране и подршке властитој дјечи. Ипак, што се тиче интернета, могли би се осјећати помало изгубљено. Опет, школе могу да дјелују као важан канал за контактирање родитеља и старатеља, да би их упознали са ризицима и многим позитивним могућностима које представљају нове технологије. Међутим, школе не би требало да буду једини начин на који се контактирају родитељи и старатељи. Важно је користити много различитих канала да би се повећала могућност контактирања што већег броја родитеља и старатеља. Овдје индустрија има значајну улогу у пружању подршке својим корисницима или купцима. Родитељи и старатељи могу да одлуче да управљају дјететовим активностима и приступом интернету, да разговарају с дјететом о правилном понашању и коришћењу технологија, да разумију шта дијете ради на интернету, тако да породични разговор обједињује искуства на интернету и ван интернета као једно.

Родитељи и старатељи такође треба да буду добар примјер својој дјечи како да користе своје уређаје и понашају се на одговарајући начин на интернету.

Креатори политика треба да имају на уму да родитељи и старатељи треба да се консултују да би добили њихова мишљења, искуства и разумијевање о заштити њихове дјеце на интернету.

На крају, креатори политика заједно са другим јавним институцијама могу да развију кампање за подизање свијести јавности, укључујући родитеље, старатеље и наставнике. Јавне библиотеке, домови здравља, чак и тржни центри и други већи малопродајни центри могу да пруже приступачна мјеста за презентацију информација о безбједности на интернету и дигиталним вјештинама. Приликом имплементације овог задатка, владе би требало да обезбиједи неутралност у датим савјетима, без икаквих приватних интереса, и да покривају широк спектар питања у дигиталном простору.

Индустрија

Индустрија је једна од кључних интересних страна у екосистему јер тај сектор посједује технолошко знање које је креаторима политика потребно за рјешавање и разумијевање проблема да би развили правни

⁴² ChildFund савез, "Насилје над дјецом како га дјеца објашњавају."

⁴³ УНИЦЕФ, "Водич кроз политике о дјечи и дигиталној повезаности" (лабораторија за политике, подаци, истраживање и политика, Дјечји фонд Уједињених нација, јуни 2018.), <https://www.unicef.org/esa/media/3141/file/PolicyLab-Guide-DigitalConnectivity-Nov.6.18-lowres.pdf>.

оквир. Стога је од суштинске важности да доносиоци политика укључе индустрију у процес разраде закона о заштити дјецe на интернету.

Такође, важно је подстаћи индустрију да у своје пословање угради безбједносни приступ већ у самом дизајну приликом развоја нове технологије. Јасно је да би компаније које развијају или пружају нове технолошке производе и услуге требало да помогну својим корисницима да схвате како они раде и како их безбједно и на одговарајући начин користити.

Индустрија такође има велику одговорност да помогне у промовисању свијести о интернету и безбједности, посебно дјеци и њиховим родитељима или старатељима, али и широј заједници. Укључујући се на овај начин, интересне стране у индустрији сазнаће више о бригама осталих интересних страна те ризицима и штетама којима су крајњи корисници изложени. Са тим знањем, индустрија би могла да поправи постојеће производе и услуге и препозна опасности у току развоја.

Недавни напредак у вјештачкој интелигенцији отвара пут индустрији да изгради много јаче контроле и равнотеже да би идентификовала корисника и дјеци пружила подстицајну средину за позитивно понашање на интернету. Ова достигнућа такође могу да представљају нове ризике за дјецу.

У неким земљама интернетом се управља у оквиру саморегулације или корегулације. Међутим, неке земље разматрају или су имплементирале законске и регулаторне оквире, укључујући обавезе за компаније да открију, блокирају и / или уклоне штетне садржаје за дјецу са платформи или услуга, као и да пруже јасне путеве пријављивања и приступ подршци.

Истраживачка заједница и невладине организације

Унутар универзитета и истраживачке заједнице врло је вјероватно да ће бити низ академика и научника који имају професионални интерес и врло детаљно знање о социјалним и техничким утицајима интернета. Они су врло вриједан ресурс у смислу помоћи националним владама и креаторима политика да развију стратегије које се заснивају на чврстим чињеницама и добрим доказима. Они такође могу да дјелују као интелектуална противтежа пословним интересима који понекад могу да буде превише краткорочни и комерцијални.

Исто тако, унутар заједнице невладиних организација (НВО) постоји читав низ стручњака и информација који могу да буду непроцењив ресурс у пружању услуга дјеци, родитељима, његователјима и едукаторима који помажу у промоцији безбједности на интернету и уопште, у браћењу јавног интереса.

Органи за провођење закона

Жалосна је чињеница да је, колико год технологија била дивна, привукла и пажњу криминалних и антисоцијалних елемената. Интернет је знатно повећао циркулацију материјала сексуалног злостављања дјецe и других штета на интернету. Сексуални предатори користили су интернет да би успоставили почетни контакт с дјецом, увлачећи их у врло штетне облике контаката, на интернету и ван њега. Малтретирање и други облици узнемиравања могу много да наштете дјечјим животима, а интернет је пружио нови начин да се то догоди.

Из ових разлога, неопходно је да се заједница за провођење закона потпуно ангажује са било каквом свеобухватном стратегијом која ће помоћи да интернет буде безбједнији за дјецу и младе. Службеници за провођење закона треба да прођу одговарајућу обуку за вођење истрага о злочинима над дјецом и младима повезаним са интернетом. Потребан им је одговарајући ниво техничког

знања и приступ форензичким установама да би им се омогућило да у најкраћем могућем року извуку и протумаче податке добијене са рачунара или интернета.

Уз то, врло је важно да органи за провођење закона успоставе јасне механизме који ће омогућити дјец и младима или било којем члану јавности да пријаве било какве инциденте или недоумице које би могле бити у вези са безбједношћу дјетета или младе особе на интернету. Многе земље су, на примјер, успоставиле дежурне телефонске линије да би олакшале пријављивање материјала сексуалног злостављања дјеце, а слични намјенски механизми постоје да би олакшали пријављивање других врста проблема, на примјер, малтретирање. Креатори политика би требало да сарађују с Међународним удружењем интернетских дежурних линија (INHOPE), пружајући им подршку у процјени и обради пријава материјала сексуалног злостављања дјеце и да имају користи од тога што INHOPE помаже организацијама широм свијета у успостављању дежурних телефонских линија гдје их нема. Креатори политика треба да обезбиједи да постоје отворени канали комуникације између органа за провођење закона и других интересних страна. Органи за провођење закона су примарни извор заплијењеног материјала сексуалног злостављања дјеце унутар националних граница. Треба успоставити поступак испитивања овог материјала да би се утврдило могу ли се идентификовати локалне жртве. Тамо гдје то није могуће, материјал треба прослиједити ИНТЕРПОЛ-у ради уврштавања у ИЦСЕ базу података. Пошто је то глобална пријетња, креатори политика морају да обезбиједи међународну сарадњу између агенција за провођење закона широм свијета. То би смањило вријеме формалних процеса и омогућило би агентима да брже реагују.

Социјалне услуге

Тамо гдје су дјеца или млади оштећени или злостављани на интернету, на примјер, постављањем њихове непримјерене или незаконите слике, вјероватно ће им требати специјализована и дугорочна подршка или савјетовање. Такође може постојати потреба за премоштавањем услуга и ресторативних поступака за преступнике, посебно за младе преступнике који су такође можда били жртве злостављања на интернету или ван њега. Професионалци који раде у социјалним службама мораће проћи одговарајућу обуку да би могли да пруже ову врсту подршке. Подршку треба пружити путем канала на интернету и ван интернета.

Здравствене услуге

Здравствена услуга потребна након сваког случаја насиља над дјететом требало би да буде обухваћена основним планом здравствене заштите на националном нивоу. Здравствене установе требало би обавезно да пријаве злостављања. Здравствени радници треба да буду одговарајуће опремљени и образовани да би могли да пруже подршку дјец у том погледу. Услуге здравствене заштите требало би да се прошире тако да укључују подршку за ментално здравље и добробит дјеце.

Владина министарства

Политика заштите дјеце на интернету ће спадати у надлежност низа владиних министарстава и важно их је укључити у било коју успјешну националну стратегију и акциони план. Она могу укључивати:

- унутрашње послове,
- здравство,
- образовање,
- правду,
- дигиталне / информације,
- регулаторне органе.

Регулаторни органи су у најбољем положају да допринесу улози контролора и рачуновође у сарадњи са владиним институцијама. Ово може да укључује регулаторне органе за заштиту медија и података

Широкопојасни, мобилни и бежични мрежни оператери

Оператери могу да открију, блокирају и пријаве незаконит садржај у својој мрежи и да пруже породичне алате, услуге и конфигурације које родитељи могу да користе у избору начина управљања приступом њихове дјече. Важно је да провајдери једнако обезбиједу поштовање грађанских слобода и приватности.

Дечија права

Независне институције за људска права за дјецу могу играти пресудну улогу у обезбјеђивању заштите дјече на интернету. Иако се њихови мандати разликују, такве институције често имају функције да:

- надгледају утицај закона, политике и праксе на заштиту дјечјих права;
- промовишу примјену међународних стандарда људских права на националном нивоу;
- истражују кршења права дјече;
- пружају судовима експертизу о правима дјече;
- обезбјеђују да се ставови дјече о питањима која се тичу њихових људских права чују, укључујући развој релевантног закона и политике;
- промовишу разумијевање и свијест јавности о дјечјим правима; и
- предузимају иницијативе за образовање и обуку о људским правима.

Важно је укључити директно савјетовање са дјецом, као што је и њихово право према члану 12. УНЦРЦ-а. Савјетодавне, истражне функције за подизање свијести и образовне функције независних институција за људска права за дјецу битне су за спречавање и реаговање на штету коју дјеца могу да доживе на интернету. Зато би такве институције требало да буду у срцу развоја свеобухватног приступа заснованог на правима за јачање правних, регулаторних и политичких оквира који регулишу заштиту дјече на интернету, укључујући директне консултације с дјецом, као што је и њихово право из чл. 12 УНЦРЦ.

У новије вријеме било је и примјера да јурисдикције уводе или разматрају увођење државних агенција са одређеним мандатом да подржавају права дјетета на интернету, укључујући њихову заштиту од насиља или штете. Тамо гдје такве агенције постоје, оне би такође требало да буду уско повезане с напорима да се ојача одговор на заштиту дјече на интернету на националном нивоу.

3.2 Постојећи одговори за заштиту дјече на интернету

Развијено је неколико иницијатива да би се дјеловало на националном и међународном нивоу суочавајући се са све већим значајем ИКТ-а у животима дјече широм свијета и инхерентним ризицима за најмлађе у нашим друштвима.

Национални модели

На националном нивоу, треба нагласити неколико закона који покривају важне аспекте свеобухватног оквира за заштиту дјече на интернету. Они укључују, али се не ограничавају на:

- Директиву о аудиовизуелним медијским услугама (АВМСД) (ревидирано 2018., ЕУ),
- Општу уредбу о заштити података (ГДПР) (2018, ЕУ).

Дошло је до иновативног развоја у регулаторном и институционалном одговору држава чланица на пријетње безбједности и добробити дјеце на интернету. Не постоји јединствени начин да се одговори на материјал сексуалног злостављања дјеце, сајбер малтретирање и друге штете на које дјеца наилазе на интернету, али примјетно је да је у посљедњих неколико година било нових приступа:

Кодекс дизајна прилагођен узрасту (2019, Велика Британија)

Почетком 2019. године Канцеларија комесара за информације објавила је приједлоге за свој „Кодекс за дизајнирање прилагођено узрасту“ ради унапређења заштите дјеце на интернету. Предложени Кодекс се фокусирао на најбоље интересе за дјецу, како је изложено у УНЦРЦ, и у њему је изнесено неколико очекивања за индустрију. Она укључују јаке мјере провјере старости, услуге одређивања локације за дјецу искључене у почетним подешавањима, индустрија да прикупља и задржава само минималну количину личних података дјеце, да производи буду безбједни по самом дизајну и да објашњења одговарају узрасту и да су доступна.

Закон о штетним дигиталним комуникацијама (ревидиран 2017., Нови Зеланд)

Законом из 2015. године сајбер злостављање је окарактерисано као специфично кривично дјело и фокусира се на широк распон штета, од сајбер малтретирања до порнографије из освете. Циљ му је обесхрабрити, спријечити и умањити штетну дигиталну комуникацију, чинећи незаконитим постављање дигиталне комуникације с намјером да се изазове озбиљна емоционална узнемиреност код друге особе, и поставља низ од десет принципа комуникације. Закон могућава корисницима да се жале независној организацији ако су ови принципи прекршени или се примјењују на судске налоге против аутора или домаћина комуникације ако проблем није ријешен.

Комесар sSafety (2015, Аустралија)

Комесар sSafety је прва владина агенција на свијету која се посебно бави безбједношћу на интернету. Основана 2015. године, sSafety има законску улогу да води, координише, образује и савјетује о питањима безбједности на интернету да би обезбиједила да сви Аустралци имају безбједна и позитивна искуства на интернету, пуна могућности. sSafety управља истражним програмима који се фокусирају на читав низ штета, укључујући озбиљно сајбер малтретирање дјеце, злостављање засновано на сликама и забрањени садржај. Овлаштена је да истражује и предузима мјере ради рјешавања жалби или пријава које укључују овакве врсте штета - укључујући, у неким случајевима, овлаштење за издавање упозорења појединцима и пружаоцима услуга на интернету за уклањање материјала. Уз своја истражна овлаштења, sSafety усваја читав приступ заједнице који се ослања на социјалне, културне и технолошке иницијативе и интервенције. Њени превентивни, заштитни и проактивни напори пружају свеобухватан приступ безбједности на интернету.

Међународни модели

На међународном и транснационалном нивоу различите интересне стране су издале препоруке и стандарде. Ове смјернице се надовезују на рад на основу сљедећег:

Смјернице у вези са примјеном [Факултативног протокола уз Конвенцију о правима дјетета који се односи на продају дјеце, дјечију проституцију и дјечију порнографију](#).

Смјернице Савјета Европе за поштовање, заштиту и испуњавање права дјетета у дигиталном окружењу⁴⁴.

⁴⁴ Савјет Европе (2020), Дигитално окружење, <https://www.coe.int/en/web/children/the-digital-environment>. Смјернице Савјета Европе за поштовање, заштиту и испуњавање права дјетета у дигиталном окружењу први су такав сет стандарда које је усвојио међувладини орган (CM / Res, 2018).

Смјернице су упућене свим државама чланицама Савјета Европе, у сврху помоћи државама чланицама и другим релевантним интересним странама у њиховим напорима да усвоје свеобухватан, стратешки приступ максимално поштујући у цијелом обиму читав спектар дјечјих права у дигиталном окружењу. Међу многим покривеним темама су заштита личних података, пружање садржаја за дјецу прилагођеног њиховим развојним капацитетима, линије за помоћ и дежурне телефонске линије, рањивост и отпорност, као и улога и одговорности пословних предузећа. Поред тога, смјернице позивају државе да укључе мишљења дјече у свој рад, укључујући и у процесе доношења одлука, да би обезбиједиле да се националне политике на одговарајући начин баве развојем у дигиталном окружењу. Смјернице су тренутно доступне на 19 језика. Пратиће их верзија документа прилагођена дјечи, као и Приручник за креаторе политика, који ће пружити конкретне мјере о начину примјене смјерница.

Савјет Европе - Ланзароте конвенција

Конвенција Савјета Европе о заштити дјече од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања ([Ланзароте конвенција](#)), која захтијева од држава да пруже cjеловит одговор на сексуално насиље над дјецом, путем „приступа 4П“: превенција (Prevention), заштита (Protection), кривично гоњење (Prosecution) и промоција (Promotion) националне и међународне сарадње. Функционисање Конвенције у вези са дигиталним окружењем појаснио је Комитет страна потписница Конвенције о заштити дјече од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања ("Ланзароте комитет"), усвајањем низа докумената. То су: Мишљење о дјечјим сексуално сугестивним или експлицитним сликама и / или видео-записима које генеришу, дијеле и примају дјеца (6. јуна 2019.); Интерпретативно мишљење о примјењивости Ланзароте конвенције на сексуална кривична дјела над дјецом потпомогнута коришћењем ИКТ-а (12. мај 2017.); Декларација о интернет адресама које оглашавају материјале или слике сексуалног злостављања дјече или било која друга кривична дјела утврђена у складу са Ланзароте конвенцијом (16. јуна 2016.); и [Мишљење о члану 23. Ланзароте конвенције](#) - Подстицање дјече у сексуалне сврхе путем информационах и комуникационих технологија (Врбовање). Ланзароте комитет проводи надзор над провођењем Конвенције: његов [други тематски надзорни круг](#) комитета усредсређен је на заштиту дјече од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања коришћењем ИКТ-а: извјештај ће бити објављен у надзорном кругу 2020. године. Од 2019. године постоји 46 држава потписница Конвенције, укључујући Тунис - прву државу која није чланица, а која се придружила.

Даљње смјернице Савјета Европе

Даљњи стандарди и алати Савјета Европе доприносе колективној правној тековини за свеобухватан оквир усмјерен на све интересне стране. [Конвенција о сајбер криминалу](#) Савјета Европе садржи обавезе држава потписница да криминализују низ кривичних дјела повезаних са материјалом сексуалног злостављања дјече: тренутно је ратификована од стране 64 државе. Савјет Европе фокусира се, између осталог, на пружању омогућности дјечи и онима у њиховој близини да се безбједно крећу дигиталном сфером. Ово се промовише путем образовних алата, укључујући потпуно ревидирани Приручник за писменост на интернету (2017), Приручник за образовање о дигиталном грађанству (2019) и приручнике намијењене родитељима (Родитељство у дигиталном добу - Смјернице за родитеље за заштиту дјече од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања на интернету (2017); Дигитално држављанство ... и ваше дијете - Шта сваки родитељ треба да зна и да ради (2019). Најзад, Савјет Европе је предузео консултативно истраживање са дјецом у вези са њиховим правима у дигиталном окружењу - То је наш свијет: Дјечји погледи на то како да заштите своја права у дигиталном окружењу (2017.) и провео нека од првих консултативних истраживања усредсређених на искуства дјече с инвалидитетом у дигиталном окружењу -

Два клика напријед и један назад: Извјештај о дјечи са инвалидитетом у дигиталном окружењу (2019).

Извјештај о безбједности дјеце на интернету

Безбједност дјеце на интернету: Смањење ризика од насиља, злостављања и експлоатације на интернету + Универзална декларација⁴⁵ о безбједности дјеце на интернету.

Препоруке ОЕЦД-а о заштити дјеце на интернету (2012 / Преглед 2019-2020) Остале националне и транснационалне иницијативе треба даље истаћи као подршку међународној сарадњи, као и националним напорима да се успоставе стратегије заштите дјеце на интернету. То су на примјер:

Међународна база података о сексуалном искоришћавању дјеце

Под управом ИНТЕРПОЛ-а, међународна база података о сексуалном искоришћавању дјеце (ИЦСЕ ДБ) моћно је обавјештајно и истражно средство које омогућава специјализованим истражитељима да дијеле податке са колегама широм свијета. Доступна путем ИНТЕРПОЛ-овог безбједног глобалног полицијског комуникационог система (познатог као I-247), ИЦСЕ ДБ користи софистицирани софтвер за упоређивање слика да би успоставила везе између жртава, насилника и мјеста. ИЦСЕ ДБ омогућава сертификованим корисницима у земљама чланицама приступ бази података у стварном времену - истраживање постојећег фонда, читавање нових података, тријажу и сортирање материјала, уклањање конфликтног материјала, анализирање и комуникацију с другим стручњацима широм свијета као одговор на упите у вези са истрагама о сексуалном искоришћавању дјеце.

Глобални савез WePROTECT

Глобални савез WePROTECT (WPGA) је глобални покрет који окупља утицај, стручност и ресурсе потребне за трансформацију начина на који се сексуално искоришћавање дјеце на интернету (ОЕБС) рјешава широм свијета. То је партнерство влада, глобалних технолошких компанија и организација цивилног друштва. Његова природа од више интересних страна јединствена је у овом пољу. Визија Глобалног савеза WePROTECT је да идентификује и заштити више жртава, да се ухвати више починилаца и заустави сексуално искоришћавање дјеце на интернету.

Глобални савез WePROTECT састоји се од низа компонената, конкретно Модела националног одговора и Глобалног стратешког одговора. Додатни детаљи могу се наћи у Додатку 3.

Индекс безбједности дјеце на интернету 2020

Индекс безбједности дјеце на интернету DQ Institute 2020 (ЦОСИ) прва је свјетска аналитичка платформа у стварном времену која помаже земљама да боље прате статус безбједности своје дјеце на интернету.

ЦОСИ се заснива на шест стубова који чине ЦОСИ оквир. Први и други стуб, сајбер ризици и дисциплинована дигитална употреба, односе се на мудру употребу дигиталне технологије. Трећи и четврти стуб, дигитална компетенција и усмјеравање и образовање, повезани су са пружањем могућности. Посљедња два стуба односе се на инфраструктуру, то су стубови социјалне инфраструктуре и повезаности.

⁴⁵ Комисија за широкопојасни приступ за одрживи развој (2019.), Стање широкопојасне мреже 2019.: Широкопојасна мрежа као основа за одрживи развој, https://www.itu.int/dms_pub/itu-s/opb/pol/S-POL-BROADBAND_20-2019-PDF-E.pdf.

3.3 Примјери одговора на штете на интернету

Постоји низ примјера одговора на штете на интернету у Додатку 4. Ови примјери обухваћају образовне одговоре, законодавство и утврђивање штете на интернету.

3.4 Предности националне стратегије заштите дјецe на интернету

Усклађивање закона

Усвајање одговарајућих закона од стране свих земаља против злоупотребе ИКТ-а у криминалне или друге сврхе кључно је за постизање глобалне сајбер безбједности. С обзиром на то да пријетње могу потицати од било куда широм свијета, изазови су сами по себи међународног обима и захтијевају међународну сарадњу, истражну помоћ и заједничке материјалне и процедуралне одредбе. Стога је важно да државе ускладе своје правне оквире за борбу против сајбер криминала, заштите дјецу на интернету и олакшају међународну сарадњу⁴⁶.

Развој одговарајућег националног законодавства, сродног правног оквира за сајбер криминал, и унутар овог приступа, усклађивање на међународном нивоу, кључни је корак ка успјеху било које националне стратегије за заштиту дјецe на интернету. То прије свега захтијева потребне материјално-правне одредбе за криминализацију дјела попут рачунарске преваре, незаконитог приступа, уплитања у податке, кршења ауторских права и материјала сексуалног злостављања дјецe, истовремено водећи рачуна да дјецa не буду непримјерено криминализована. Чињеница да у кривичном закону постоје одредбе које се примјењују на слична дјела почињена у стварном свијету не значи да се оне могу примијенити и на дјела почињена путем интернета. Стога је основна анализа важећих националних закона витална да би се идентификовали сви могући недостаци. Сљедећи корак био би утврђивање и дефинисање законодавног језика и референтног материјала који могу помоћи земљама у успостављању усклађених закона о сајбер криминалу и процедуралних правила. Такве практичне инструменте државе могу да користе за разраду правног оквира за сајбер безбједност и сродних закона. ИТУ сарађује с државама чланицама и релевантним интересним странама у овом смјеру и увелико доприноси напретку глобалног усклађивања закона о сајбер криминалу.

С обзиром на брз темпо технолошких иновација, саморегулација и корегулација су предложени као потенцијална рјешења за застарјелост постојећих прописа и дуготрајан законодавни поступак. Међутим, да би били ефикасни, регулаторни органи / креатори политика морају јасно дефинисати одређене циљеве и изазове на пољу заштите дјецe на интернету, успоставити јасан поступак прегледа и методологију за процјену ефикасности саморегулације и корегулације, а у случају да саморегулација и корегулација не успијевају да одговоре на идентификоване изазове, покренути формални законодавни поступак за рјешавање тих изазова. Такође, успјешне мјере саморегулације могу се постепено усвајати у формални закон у оквиру законодавног процеса да би постале правна забрана и спријечиле повлачење или престанак придржавања одређених иницијатива саморегулације.

Координација

Вјероватно је да код низа актера и интересних страна постоји читав низ постојећих активности и радњи које за циљ имају заштиту дјеце на интернету, али које су се одвијале изоловано. Њихово разумијевање је важно за уважавање постојећих напора у развоју националне стратегије заштите дјеце на интернету. Стратегија ће координисати и усмјеравати напоре кроз оркестрацију постојећих и нових активности.

4. Препоруке за оквире и имплементацију

Владе морају да се баве свим врстама манифестација насиља над дјецом у дигиталном окружењу. Међутим, предузете мјере ради заштите дјецe у дигиталном окружењу не би требало неоправдано да ограничавају остваривање других права, као што су право на слободу изражавања, право на приступ информацијама или право на слободу удруживања. Умјесто спутавања дјечје природне знатижеље и осјећаја за иновативност из страха од сусрета с ризицима на интернету, кључно би било искористити дјечју сналажљивост и побољшати њихову отпорност док истражују потенцијал дигиталног окружења.

У многим случајевима насиље над дјецом чине друга дјецa. У таквим ситуацијама владе би требало што је више могуће да слиједе ресторативне приступе који поправљају нанесену штету, истовремено спречавајући криминализацију дјецe. Владе би требало да промовишу употребу ИКТ-а у превенцији и рјешавању насиља, попут развоја технологија и ресурса за дјецу да приступе информацијама, блокирају штетни материјал и пријаве случајеве насиља када се појаве⁴⁷.

Да би се суочиле са глобалном ситуацијом безбједности дјецe на интернету, владе морају да олакшају комуникацију између својих одговарајућих органа и отворено сарађују на уклањању штете за дјецу на интернету.

4.1 Оквирне препоруке

4.1.1 Правни оквир

Владе би требало да прегледају и, гдје је потребно, ажурирају њихове правне оквире да би подржале потпуно остваривање права дјетета у дигиталном окружењу. Свеобухватан правни оквир требало би да се бави превентивним мјерама; забраном свих облика насиља над дјецом у дигиталном окружењу; пружањем ефикасних лијекова, опоравком и реинтеграцијом ради рјешавања проблема кршења дјечјих права; успостављањем механизма савјетовања, пријављивања и притужби осјетљивих на дјецу; и успостављањем механизма одговорности у борби против некажњивости⁴⁸.

Кад год је то могуће, законодавство треба да буде технолошки неутрално, тако да његова примјењивост неће бити нарушена будућим технолошким развојем⁴⁹.

Ефикасна примјена закона захтијева од влада да успоставе допунске мјере, укључујући иницијативе за подизање свијести и социјалну мобилизацију, образовне напоре и кампање, те јачање капацитета професионалаца који раде са дјецом и за дјецу.

У развоју одговарајућег закона, такође је важно имати на уму да дјецa нису хомогена група. Можда ће бити потребни различити одговори за дјецу различитих старосних група, као и дјецу која имају специфичне потребе или која су под повећаним ризиком да буду оштећена у дигиталном окружењу или путем њега.

⁴⁷ Специјални представник генералног секретара за борбу против насиља над дјецом, *Годишњи извјештај специјалног представника генералног секретара за борбу против насиља над дјецом Савету за људска права*, А/ХРЦ/31/20 (јануар 2016), пара. 103 и 104.

⁴⁸ Специјални представник генералног секретара за борбу против насиља над дјецом, *Ослобађање дјечјег потенцијала и смањење ризика: ИКТ, интернет и насиље над дјецом, 2014.* (Њујорк: Уједињене нације), стр. 55.

⁴⁹ Специјални представник генералног секретара за борбу против насиља над дјецом, *Ослобађање дјечјег потенцијала и смањење ризика: ИКТ, интернет и насиље над дјецом, 2014.* (Њујорк: Уједињене нације), стр. 64.

Владе би требало да створе јасно и предвидљиво правно и регулаторно окружење које подржава предузећа и остале треће стране да испуне своје одговорности у заштити дјечјих права током свог пословања, у својој држави и у иностранству⁵⁰.

Сљедећи аспекти биће корисни за креаторе политика у прегледу обима било којег правног оквира и пружању сљедећег:

- врбовање или други облици навођења на даљину, изнуде или присиле дјеце на непримјерен сексуални контакт или сексуалну активност;
- обезбјеђивање посједовања, производње и дистрибуције материјала сексуалног злостављања дјеце, без обзира на намјеру дистрибуције;
- узнемиравање, малтретирање, злостављање или говор мржње на интернету;
- терористички материјал на интернету;
- сајбер безбједност;
- размишљање да је оно што је незаконито ван интернета једнако незаконито и на интернету.

4.1.2 Политички и институционални оквири

Гарантовање остваривања права дјеце у дигиталном окружењу захтијева од влада да успоставе равнотежу између максималне користи од дјечје употребе ИКТ уз минимум ризика повезаних са њима. То се може постићи укључивањем мјера за заштиту дјеце на интернету у националне планове за широкопојасну мрежу⁵¹ и развијањем посебне вишестране стратегије заштите дјеце на интернету. Такав дневни ред требало би да буде у потпуности интегрисан са свим постојећим политичким оквирима који су важни за дјечја права или дјечју заштиту, а поред тога требало би допунити националне политике дјечје заштите нудећи посебан оквир за све ризике и потенцијалне штете за дјецу са циљем стварања безбједне дигиталне околине⁵² укључивог и оснажујућег карактера.

Владе би требало да успоставе национални координациони оквир са јасним мандатом и довољним овлашћењима за координацију свих активности везаних за дјечја права и дигиталне медије и ИКТ на међусекторским, националним, регионалним и локалним нивоима. Владе би требало да укључе временски ограничене циљеве и транспарентан процес за процјену и праћење напретка и морају да обезбиједи да се на располагање ставе неопходни људски, технички и финансијски ресурси за ефикасно дјеловање овог оквира⁵³.

Владе би требало да успоставе платформу са више интересних страна за усмјеравање развоја, примјене и праћења националног дигиталног програма рада за дјецу. Таква платформа требало би да окупи представнике најважнијих корисника, укључујући: дјецу и младе; удружења родитеља / старатеља; одговарајуће владине секторе; сектор образовања, правосуђа, здравства и социјалне заштите; националне институције за заштиту људских права и одговарајуће регулаторне органе; цивилно друштво; индустрију; академију; и одговарајућа професионална удружења.

⁵⁰ УН Комитет за права дјетета, *Општи коментар бр. 16, пар. 53*.

⁵¹ Стање широкопојасне мреже 2019, Препорука 5.6, страница 78. https://www.itu.int/dms_pub/itu-s/opb/pol/S-POL-BROADBAND.20-2019-PDF-E.pdf.

⁵² За примјере одредби о заштити дјеце у националним плановима за широкопојасну мрежу погледајте поглавље 10 Извјештаја о безбједности дјеце на интернету.

⁵³ Специјални представник генералног секретара за борбу против насиља над дјецом, *Годишњи извјештај специјалног представника генералног секретара за борбу против насиља над дјецом* (децембар 2014.) А/ХРЦ/28/55 и *Ослобађање дјечјег потенцијала и смањење ризика: ИКТ, интернет и насиље над дјецом, 2014.* (Њујорк: Уједињене нације), пара. 88.

4.1.3 Регулаторни оквир

Владе су одговорне за кршења дјечјих права која су у цјелини или дјелимично проузрокована од стране пословних предузећа, ако нису предузела потребне, одговарајуће и разумне мјере за спречавање и отклањање таквих повреда или су на други начин учествовале или толерисале кршења⁵⁴.

Водећи принципи о пословању и људским правима предвиђају да би корпорације требало да обезбиједи механизме правних лијекова и жалби који су легитимни, доступни, предвидљиви, непристрасни, компатибилни са правима, транспарентни, засновани на дијалогу и ангажовању и који су извор континуираног учења. Механизми за жалбе које успостављају пословна предузећа могу да пруже флексибилна и благовремена алтернативна рјешења и понекад би могло бити у најбољем интересу дјетета да се путем њих ријеше бриге због понашања компаније. У свим случајевима приступ судовима или судској ревизији управних лијекова и других поступака⁵⁵ би требало да буде доступан. Треба размотрити механизме који стварају безбједне услуге прилагођене узрасту за дјецу да би корисници могли да пријаве своју забринутост.

Без обзира на постојање интерних механизма за жалбе, владе би требало да успоставе механизме праћења за истраге и исправке кршења дјечјих права, с циљем повећања одговорности ИКТ и других релевантних компанија, као и да повећају одговорности регулаторних агенција за развој стандарда релевантних за дјечја права и ИКТ⁵⁶. Ово је посебно важно јер су други правни лијекови који су доступни онима на које корпоративно дјеловање неповољно утиче - попут парница и других правних средстава - често компликовани и скупи⁵⁷.

УН Комитет за права дјетета нагласио је потенцијалну улогу националних институција за људска права у овом подручју, истичући да би могле имати улогу примања, истраге и посредовања у жалбама на кршења права од стране индустријских субјеката; провођења јавних истрага о злоупотребама великих размјера; и предузимања законодавних ревизија да би се обезбиједило поштовање Конвенције о правима дјетета. Комитет је назначио да би, по потреби, „државе требало да прошире законодавни мандат националних институција за људска права да би се прилагодиле дјечјим правима и пословању“. Посебно је важно да било који механизам за жалбе буде осјетљив на дјецу, обезбиједи приватност и заштиту жртава те да предузме активности надгледања, праћења и провјере за дјецу која су жртве.

Примјер подручја у којем би национална институција за људска права или други регулаторни орган могао дјеци да пружи ефикасан правни лијек су случајеви сајбер малтретирања. Интерни правни лијекови и механизми за жалбе понекад се покажу неефикасним у таквим случајевима, иако је садржај узнемиравајући и штетан, национално законодавство често га не рјешава и нема јасне основе за захтјев за његово уклањање од стране власника садржаја. Давањем овлашћења јавним властима да примају жалбе у вези са случајевима сајбер малтретирања и да интервенишу код власника садржаја да би се уклонио одговарајући материјал био би важан вид заштите за дјецу⁵⁸. То би имало

⁵⁴ УН Комитет за права дјетета, *Општи коментар бр. 16, пар. 28.*

⁵⁵ Извјештај специјалног представника генералног секретара за питање људских права и транснационалних корпорација и осталих послова, А/ХРЦ/17/31 (2011), пар. 71.

⁵⁶ УН Комитет за права дјетета, *Извјештај о дану опште расправе 2014., пар. 96.*

⁵⁷ Извјештај специјалног извјестиоца о промоцији и заштити права на слободу мишљења и изражавања, А/ХРЦ/32/38 (2016), пар. 71.

⁵⁸ Bertrand de Crombrughe, “Извјештај Савјета за људска права о његовом тридесет првом засједању” (УН Савјет за људска права, 2016).

предности брзог реаговања - што је од пресудне важности у контексту сајбер малтретирања - и такође јасан правни основ за рјешавање проблема уклањања материјала сајбер малтретирања.

Приликом обликовања свог приступа регулацији дигиталног окружења, владе такође морају да буду свјесне утицаја таквих прописа на уживање свих људских права, укључујући слободу изражавања⁵⁹.

Владе би требало да обавезу предузећа да изврше детаљну анализу права дјетета. Ово би обезбиједило да пословна предузећа идентификују, спријече и ублаже њихов утицај на дјечја права, укључујући и у њиховим пословним односима и у глобалним операцијама⁶⁰.

Поред тога, владе би требало да размотре допунске мјере као што је обезбјеђивање да индустријски субјекти чије активности могу имати утицаја на дјечја права у дигиталном окружењу морају да буду у складу с највишим стандардима у погледу спречавања и реаговања на потенцијална кршења права да би се квалификовали за финансирање или склапање уговора.

4.2 Препоруке за имплементацију

Владе би требало да обезбиједи приступ ефикасним правним лијековима за дјецу која су жртве кршења права, укључујући и помоћ у тражењу брзе и одговарајуће надокнаде за претрпљену штету, компензацијом по потреби. Владе би такође требало да пруже адекватну подршку и помоћ дјецу која су жртве кршења права која се односе на дигиталне медије и ИКТ, укључујући свеобухватне услуге да би се дјетету обезбиједио пуни опоравак и реинтеграција и спријечила поновна виктимизација дјеце жртава⁶¹.

Безбједни и лако доступни механизми савјетовања, извјештавања и подношења жалби за дјецу, попут телефонских линија за помоћ, требало би да буду успостављени законом и требало би да буду дио националног система дјечје заштите. Важно је обезбиједити да су ове услуге повезане с било којим регулаторним службама да би се што више поједноставила интеракција дјетета са институционалним органима у времену у којем можда проживљава невољу. Телефонске линије за помоћ су посебно драгоцјене у погледу високо осјетљивих питања, попут сексуалног злостављања, о којим је можда дјецу тешко да причају са вршњацима, родитељима, старатељима или наставницима. Телефонске линије за помоћ такође играју кључну улогу у усмјеравању дјеце на услуге као што су правне услуге, безбједне куће, органи за провођење закона или рехабилитација⁶².

Тakoђе, владе морају да разумију и прате понашање преступника да би повећале стопе откривања насилника и смањиле ризик од поновљених преступа осуђених насилника. Успостављање телефонских линија за помоћ које нуде бесплатно и анонимно савјетовање и подршку путем телефона или порука за људе који доживљавају осјећања или мисли сексуалног интересовања за дјецу - потенцијалне преступнике. Помагање преступницима да промијене своје понашање смањује ризик од поновног преступа.

Законски механизми за рјешавање жалби такође чине кључни дио оквира за ефикасне правне лијекове.

Регулаторни органи би требало да проведу независна мјерења и студије да би процијенила како платформе извјештавају и баве се питањима која се тичу заштите дјеце. Постоји технологија за регулаторне органе да самостално надгледају платформе. Треба подржати пружаоце услуга у објављивању извјештаја о транспарентности.

59 Извјештај специјалног извјештаоца о промоцији и заштити права на слободу мишљења и изражавања, А/ХРЦ/32/38 (2016), пар. 45.

60 УН Комитет за права дјетета, *Општи коментар бр. 16*, пар. 62.

61 УН Комитет за права дјетета, *Извјештај о дану опште расправе 2014.*, пар. 106.

62 Специјални представник генералног секретара за борбу против насиља над дјецом, *Ослобађање дјечјег потенцијала и смањење ризика*, стр. 51. и стр. 65.

Заједно с међународном заједницом и индустријом, владе би требало да развију универзални сет за метрику који интересне стране могу да користе за мјерење свих важних аспеката безбједности дјецe на интернету.

4.2.1 Сексуално искоришћавање

Рриликом разматрања пријетњи за дјецу од штета, посебно материјала сексуалног злостављања дјецe, генерисаних властитих садржаја, врбовања и сексуалног изнуђивања и других ризика на интернету, креатори политика могли би и обзир узети слjedeће:

- Коракe за ометање или смањење промета материјала сексуалног злостављања дјецe, на примјер успостављањем националне дежурне телефонске линије или [IWF портала за пријаве](#), те примјеном мјера које ће блокирати приступ садржају на интернету за који је познато да садржи или оглашава доступност материјала сексуалног злостављања дјецe.
- Обезбједити постојање националних процеса да би се обезбједило да се сви материјали сексуалног злостављања дјецe пронађени у некој земљи усмјере према централизованом националном ресурсу који има законодавна овлаштења да нареди компанијама да уклоне садржај.
- Стратегије за рјешавање потражње за материјалом сексуалног злостављања дјецe, посебно међу онима који су осуђивани за таква дјела. Важно је изградити свијест о чињеници да ово није злочин без жртве: дјецa се злостављају да би произвела материјал који се гледа, а намјерним прегледом или преузимањем материјала сексуалног злостављања дјецe особа директно доприноси злостављању приказаног дјетета, а такође охрабрује злостављање већег броја дјецe ради стварања више слика.
- Јачати свијести о чињеници да дјецa никада не могу да пристану на сексуално злостављање, било ради производње материјала сексуалног злостављања дјецe или из било којег другог разлога. Охрабрити људе који користе материјал сексуалног злостављања дјецe да потраже помоћ, истовремено их обавјештавајући да ће бити кривично одговорни за незакониту активност којом су се бавили / баве.
- Остале стратегије за рјешавање потражње за материјалом сексуалног злостављања дјецe. На примјер, неке земље воде регистар осуђених сексуалних преступника. Судови су издали судске налоге којима забрањују таквим починиоцима да користе интернет у потпуности или им забрањују да користе дијелове интернета које посјећују дјецa и млади. Проблем ових наредби до сада је био извршење. Међутим, у неким се земљама разматра интеграција листе познатих сексуалних преступника у листу за блокирање која ће спријечити оне који су на њој да посјете или се придруже одређеним интернет страницама, на примјер интернет страницама за које је познато да их посјећује велики број дјецe и младих људи. Наравно, ако се преступник придружи интернет страници док користи друго име или лажну пријаву, ефикасност таквих мјера може се знатно смањити, али криминализацијом овог понашања може се успоставити даљње одвраћање.
- Пружити одговарајуће дугорочне подршке жртвама. У случајевима гдје су дјецa или млади људи били жртве на интернету, гдје се, на примјер, њихова незаконита слика појавила на интернету, они ће се природно осјећати врло забринуто због тога ко их је могао видјети и какав ће то утицај имати на њих. То би могло довести до тога да се дијете или млада особа осјећа рањиво на малтретирање или даљње сексуално искоришћавање и злостављање. У том контексту биће важно да постоје услуге професионалне подршке за подршку дјеци и младима који се нађу у тим околностима. Таква подршка ће можда требати бити пружена дугорочно.
- Обезбједити успостављање и широку промоцију механизма који пружа лако разумљива и брза средства за пријављивање незаконитог садржаја или незаконитог или забрињавајућег понашања на интернету, нпр. систем сличан ономе који су успоставили [Virtual Global Taskforce and INHOPE](#). Треба подстицати употребу ИНТЕРПОЛ и 24 / 7 система.

- Обезбиједити да је довољан број службеника за провођење закона прошао адекватну обуку за истрагу криминала заснованог на интернету и рачунарима и да имају приступ одговарајућим форензичким установама које ће им омогућити извлачење и тумачење релевантних дигиталних података.
- Улагати у обуку за органе за провођење закона, тужилаштво и правосуђе о методама које криминалци на интернету користе за извршење ових злочина. Такође ће бити потребно улагање у набавку и одржавање објеката неопходних за прикупљање и тумачење форензичких доказа добијених са дигиталних уређаја. Поред тога, биће важно успоставити билатералну и мултилатералну сарадњу и размјену информација са одговарајућим органима за провођење закона и истражним органима у другим земљама.

4.2.2 Образовање

Едуковати дјецу о дигиталној писмености као дио стратегије којом се обезбјеђује да могу имати користи од технологије, без штете. То ће дјеци омогућити да развију вјештине критичког размишљања које ће им помоћи да препознају и разумију добре и лоше стране свог понашања у дигиталном простору. Иако је дјеци важно илустровати штете које се могу догодити на интернету, ово ће бити ефикасно само ако је укључено у дио ширег програма дигиталне писмености који треба да одговара узрасту и усредреди се на вјештине и способности. Важно је укључити концепте социјалног и емоционалног учења у образовање о безбједности на интернету, јер ће они дати подршку у разумјевању и управљању осјећајима ученика да би имали здраве односе и односе пуне поштовања, како на интернету тако и ван њега.

Дјеца би требало да имају одговарајуће алате и знање за коришћење интернета и то је један од најбољих начина да их се заштити. Један од начина је увођење дигиталне писмености у школске програме. Друга могућност је стварање образовних ресурса ван школског плана и програма.

Они који раде с дјецом требало би да имају одговарајуће знање и вјештине да пруже поуздану подршку дјеци у одговарању на и рјешавању проблема у вези са заштитом дјеце на интернету, као и да обуче дјецу потребним дигиталним вјештинама да имају користи од коришћења технологије.

4.2.3 Индустрија

Национални и међународни представници индустрије требало би да раде на подизању свијести о проблемима дјечје безбједности на интернету и помоћи свим одраслим особама одговорним за добробит дјетета - укључујући родитеље и старатеље, школе, организације које пружају услуге младима и заједнице - да развију знање и вјештине које су им потребне да чувају дјецу безбједном. Индустрија би требало да усвоји приступ безбједности приликом самог дизајна својих производа, услуга и платформи, препознајући безбједност као главни циљ.

- Да пруже прикладне алате прилагођене породици да би својим корисницима помогли да боље управљају заштитом својих породица на интернету.
- Да обезбиједи одговарајуће механизме пријављивања за своје кориснике да пријављују проблеме и недоумице. Корисници би требало да очекују благовремене одговоре на ове извјештаје који садрже информације о предузетим радњама и, ако је примјењиво, упутства гдје корисници могу да добију даљњу подршку.
- Поред тога, пружити проактивно пријављивање злостављања дјеце да би се открила и ријешила било која врста злостављања (класификованог као криминална активност) дјеце. Ова пракса је показала да ако све интересне стране допринесу откривању, блокирању и пријављивању, можемо размишљати о томе да имамо чистији и безбједнији интернет за све. Индустрија би требало да размотри могућност узимања свих релевантних алата да би спријечила експлоатацију својих платформи, попут [IWF услуга](#).

Од виталне је важности да се укључе сви релевантни актери у екосистем, који би требало да буду свјесни ризика и штета на интернету да би могли спријечити да дјеца буду изложена непотребним ризицима.

Развити заједничку метрику за безбједност дјеце на интернету да би се измјерили сви релевантни аспекти ове материје. Заједнички стандарди и метрички подаци једини су начин за праћење напретка у земљама и за утврђивање успјеха пројеката и активности који се проводе ради уклањања сваког насиља над дјецом и препознавања снаге екосистема безбједности дјеце на интернету.

5. Развој националне стратегије заштите дјеце на интернету

5.1 Национална контролна листа

Да би формулисали националну стратегију која се фокусира на безбједност дјеце на интернету, креатори политика морају да размотре низ стратегија. Табела 1. даје кључне области разматрања.

Табела 1. Кључне области разматрања

	#	Кључне области разматрања	Више детаља
Правни оквир	1	Прегледати постојећи правни оквир да би утврдили да постоје сва надлежна државна тијела која омогућавају провођење закона и друге релевантне агенције за заштиту особа млађих од 18 година на интернету на свим платформама с интернетом.	Генерално ће бити неопходно да постоји скуп закона који јасно показује да сваки злочин који се може починити над дјететом у стварном свијету може, <i>mutatis mutandis</i> , да буде почињен и на интернету или на било којој другој електронској мрежи. Можда ће бити потребно развити нове законе или прилагодити постојеће да би се забранили одређени облици понашања који могу да се одвијају само на интернету, на примјер, навођење дјеце на даљину да извршавају или гледају сексуалне чинове, или врбовање дјеце ради састанка у стварном свијету у сексуалне сврхе.
	2	Одредити, <i>mutatis mutandis</i> , да је сваки поступак против дјетета који је незаконит у стварном свијету незаконит и на интернету и да су интернетска правила о заштити података и приватности за дјецу такође примјерена.	Додатно за ове потребе, биће потребно генерално да постоји законски оквир који забрањује злоупотребу рачунара у криминалне сврхе, хаковање или другу злонамјерну употребу или употребу рачунарског кода без пристанка и који утврђује да је интернет мјесто на којем се могу починити кривична дјела.

	#	Кључне области разматрања	Више детаља
Регулаторни оквир	3	<p>Размотрити развој регулаторне политике. То може укључивати политику развоја саморегулације или корегулације као и пуни регулаторни оквир.</p> <p>Модел саморегулације или корегулације може укључивати формулисање и објављивање кодекса добре праксе или основних безбједносних очекивања на интернету, у смислу пружања помоћи у укључивању, координацији или организацији и одржавању учешћа свих релевантних интересних страна и у смислу повећања брзине којом се могу формулисати и примијенити одговарајући одговори на технолошке промјене.</p> <p>Регулаторни модел може да дефинише очекивања и обавезе између интересних страна и да се укључи у правни контекст. Могу се размотрити и казне за кршење политике.</p>	<p>Неке земље су успоставиле модел саморегулације или корегулације у вези са развојем политике у овој области и путем таквих модела су, на примјер, објавиле кодексе добре праксе за вођење интернет индустрије у погледу мјера које би могле најбоље да раде када причамо о томе да дјеца и млади људи треба да буду безбједнији на интернету. На примјер, унутар Европске уније гдје су Европски кодекси објављени и за странице друштвених медија и за мобилне мреже у вези с пружањем садржаја и услуга дјеци и младима путем њихових мрежа. Саморегулација и корегулација могу да буду агилније у смислу повећања брзине којом се могу формулисати и примијенити одговарајући одговори на технолошке промјене.</p> <p>У новије вријеме неколико земаља је развило и / или примијенило регулаторни оквир. У овим примјерима регулаторни оквир је настао из модела саморегулације или корегулације и дефинише захтјеве и очекивања интересних страна, посебно добављача у индустрији, да би боље заштитили своје кориснике.</p>

	#	Кључне области разматрања	Више детаља
Пријављивање - незаконит садржај	4	<p>Обезбиједити да се успостави и широко промовише механизам који пружа лако разумљива средства за пријављивање разних незаконитих садржаја пронађених на интернету. На примјер, национална дежурна линија која има способност брзог реаговања и да незаконити материјал брзо уклони или га учини недоступним.</p> <p>Индустрија би требало да има механизме за идентификовање, блокирање и уклањање злостављања дјеце на интернету, у свим услугама које се односе на њихове организације.</p>	<p>Механизме за пријављивање злоупотребе услуге на интернету или за пријављивање непожељног или незаконитог понашања на интернету, на примјер, путем националне дежурне телефонске линије, требало би широко оглашавати и промовисати како на интернету тако и у другим медијима. Ако национална дежурна телефонска линија није доступна, IWF нуди Портале за пријављивање као рјешење.</p> <p>Линкови за механизме пријављивања злоупотребе требало би да буду истакнути на одговарајућим дијеловима било које интернет странице која омогућава приказивање садржаја који генеришу корисници. Такође би требало да буде омогућено да људи који се на било који начин осјећају угроженима или да људи који су били свјedoци било какве забрињавајуће активности на интернету, имају могућност да то што прије пријаве одговарајућим агенцијама за провођење закона које треба да буду обучене и спремне да одговоре.</p> <p>Virtual Global Taskforce је орган за провођење закона који пружа свакодневни механизам за примање пријава о незаконитом понашању или садржају од особа из САД-а, Канаде, Аустралије и Италије, а ускоро се очекују и друге земље. Погледајте www.virtualglobaltaskforce.com. Такође погледајте INHOPE.</p>
Извјештавање - забринутост корисника	5	<p>Индустрија би требало да пружи корисницима могућност да пријаве бриге и проблеме и реагују у складу с тим.</p>	<p>Пружаоци услуга би требало да буду обавезни да обезбиједе и јасно назначе својим корисницима могућност пријављивања проблема и недоумица у оквиру њихових услуга. Оне би требало да буду прилагођене за дјецу и лако доступне.</p>

	#	Кључне области разматрања	Више детаља
Актери и интересне стране	6	<p>Ангажовати све релевантне интересне стране којима је у интересу да заштите дјецу на интернету, посебно:</p> <ul style="list-style-type: none"> • државне агенције • органе за провођење закона • организације социјалних услуга • провајдере интернетских услуга (ИСП) и друге провајдере електронских услуга (ЕСП) • провајдере услуга мобилне телефоније • јавне провајдере Wi-Fi мреже • остале важне компаније високе технологије • организације наставника • организације родитеља • дјецу и младе • дјечју заштиту и друге релевантне НВО • академску и истраживачку заједницу • власнике кафића са интернетом и друге пружаоце услуга јавног приступа интернету нпр. библиотеке, телецентри, ПЦ Бангови (ПЦ играонице)⁶³ и центри за игре на срећу на интернету итд. 	<p>Неколико националних влада сматра корисним окупљање свих кључних актера и учесника да се фокусирају на развој и провођење националне иницијативе око прављења интернета безбједнијим мјестом за дјецу и младе, и подизање свијести о проблемима и начину рјешавања проблема на врло практичан начин.</p> <p>У оквиру ове стратегије биће важно схватити да се многи корисници уопште и стално повезују на интернет путем различитих уређаја. Потребно је укључити широкопојасне, мобилне и Wi-Fi оператере. Поред тога, у многим земљама мрежа јавних библиотека, телецентра и кафића са интернетом може бити важан извор приступа интернету, посебно за дјецу и младе.</p>
Истраживање	7	<p>Обавити истраживање спектра националних актера и интересних страна да би утврдили њихова мишљења, искуства, забринутости и могућности у вези са заштитом дјеце на интернету. Ово би такође требало да укључи ниво одређене одговорности заједно са постојећим или планираним активностима за заштиту деце на интернету.</p>	

⁶³ „ПЦ Банг“ је појам који се често користи у Републици Кореји и у неким другим земљама за описивање велике просторије у којој ЛАН мрежа омогућава играње игара у великим размјерама, било на интернету или између играча у соби.

	#	Кључне области разматрања	Више детаља
Образовање о дигиталној писмености и способностима	8	Развити дигиталну писменост као дио било којег националног школског програма који је примјерен узрасту и примјењив на сву дјецу.	<p>Школе и образовни систем уопште ће представљати основ образовања и дигиталне писмености националне стратегије заштите дјеце на интернету.</p> <p>Сваки национални школски план и програм требало би да укључује аспекте заштите дјеце на интернету и да тежи да се развију код дјеце свих узраста вјештине примјерене узрасту да би успјешно користили и имали користи од технологије и да би могли да препознају пријетње и штете да би их успјешно избјегавали. Они би требало да препознају и награђују позитивно и конструктивно понашање на интернету.</p> <p>У било којој кампањи едукације и подизања свијести биће важно изабрати прави тон. Треба избјегавати размјену порука заснованих на страху, а многим позитивним и забавним особинама нове технологије треба посветити дужну пажњу. Интернет има велики потенцијал као средство које даје могућности дјеци и младима за откривање нових свјетова. Подучавање позитивних и одговорних облика понашања на интернету је кључни циљ програма образовања и подизања свијести.</p> <p>Они који раде са дјецом, посебно учитељи, треба да прођу одговарајућу обуку и буду опремљени да би успјешно образовали и развијали ове вјештине код дјеце. Требало би да могу да разумију пријетње и штете на интернету, и да имају способност да поуздано препознају знакове злостављања и штете и да реагују и пријаве те проблеме да би заштитили своју дјецу.</p>

	#	Кључне области разматрања	Више детаља
Образовни ресурси	9	<p>Ослонити се на знање и искуство свих интересних страна и развити безбједносне поруке и материјале за интернет који одражавају локалне културне нормe и законе и обезбиједити да се оне ефикасно дистрибуирају и на одговарајући начин презентују цијелом кључном циљаном аудиторијуму. Размислити о томе да потражите помоћ масовних медија у промоцији порука о подизању свијести. Развити материјале који истичу позитивне и оснажујуће аспекте интернета за дјецу и младе и избегавајте размјену порука заснованих на страху. Промовисати позитивне и одговорне облике понашања на интернету.</p> <p>Размислити о развоју ресурса који би помогли родитељима да процијене безбједност своје дјеце на интернету и науче о томе како смањити ризике и повећати до максимума потенцијал за властиту породицу кроз циљано образовање.</p>	<p>Код производње образовног материјала, важно је имати на уму да се многи људи који су нови у коришћењу технологије неће осјећати угодно када је користе. Из тог разлога је важно обезбиједити да безбједносни материјали буду доступни у писаном облику или произведени на другим медијима који ће почетницима бити познатији, на примјер видео-презентација.</p> <p>Многе велике интернетске компаније праве интернет странице које садрже много информација о проблемима за дјецу и младе на интернету. Међутим, врло често ће овај материјал бити доступан само на енглеском или на врло малом броју језика. Стога је врло важно да се материјали производе локално и да осликавају локалне законе, као и локалне културне нормe. Ово ће бити неопходно за било коју кампању о безбједности на интернету или за било који материјал за обуку који се развија.</p>
Заштита дјеце	10	<p>Обезбиједити да постоје универзални и систематски механизми заштите дјеце који обавезују све оне који раде с дјецом (социјална заштита, здравство, школе итд.) да идентификују, реагују и пријаве случајеве злостављања и штете који се дешавају на интернету.</p>	<p>Требало би успоставити универзални систем заштите дјеце који би се примјењивао на све оне који раде с дјецом, обавезујући их да пријаве злостављање или доношење штете дјеци да би омогућили истрагу и рјешавање таквих ситуација.</p>

	#	Кључне области разматрања	Више детаља
Национал на свијест	11	<p>Организовати кампање подизања националне свијести да би створили прилику за опште истицање проблема заштите дјеце на интернету. Могло би да буде корисно искористити глобалне кампање попут Дана безбједнијег интернета за изградњу кампање.</p>	<p>Родитељи, старатељи и професионалци, попут наставника, имају пресудну улогу у очувању безбједности дјеце и младих на интернету. Требало би развити програме подршке који помажу у јачању свијести о проблемима и пружају стратегије за рјешавање тих проблема.</p> <p>Такође би требало размотрити тражење помоћи масовних медија у промоцији порука и кампања о подизању свести.</p> <p>Прилике попут Дана безбједнијег интернета биће корисне у подстицању и охрабривању националног дијалога о заштити дјеце на интернету. Многе земље су успјешно изградиле кампање подизања националне свијести организоване око Дана безбједнијег интернета и укључују читав низ актера и интересних страна у ширење универзалних порука путем медија и друштвених медија.</p>

	#	Кључне области разматрања	Више детаља
Алати, услуге и подешавања	12	<p>Размотрити улогу поставки уређаја, техничких алата (попут програма за филтрирање) и апликација и поставки за заштиту дјецe које могу помоћи.</p> <p>Подстакнути кориснике да преузму одговорност за своје уређаје подстичући ажурирања оперативног система и употребу одговарајућег безбједносног софтвера и апликација.</p>	<p>Доступно је неколико услуга које могу помоћи у уклањању нежељеног материјала или блокирању нежељених контаката. Неки од ових програма за заштиту дјецe и филтрирање могу бити у основи бесплатни јер су дио рачунарског оперативног система или се нуде као дио пакета доступног од провајдера интернетских услуга или провајдера електронских услуга. Произвођачи неких конзола за играње такође нуде сличне алате ако уређај има омогућен приступ интернету. Ови програми нису потпуно безбједни, али могу пружити пожелјан ниво подршке, посебно у породицама са млађом дјецом.</p> <p>Већина уређаја има поставке које помажу у заштити дјецe и промовишу здраву и уравнотежену употребу. То се односи на механизме који омогућавају родитељима да управљају уређајима своје дјецe, одређујући вријеме, апликације и услуге које они могу да користе и да управљају куповинама.</p> <p>У новије вријеме развијени су извјештаји и поставке које омогућавају корисницима и родитељима да боље разумију и управљају временом и могућностима приступа екрану.</p> <p>Ове техничке алате би требало користити као дио ширег арсенала. Укључивање родитеља и / или старатеља је пресудно. Како дјецa постају мало старија, желиће више приватности, а такође ће осјећати снажну жељу да почну самостално истраживати. Поред тога, тамо гдје постоји однос наплате између добављача и купца, процеси провјере старосне доби могу имати врло важну улогу у пружању помоћи добављачима роба и услуга са старосним ограничењем или издавачима материјала који је намијењен само публици одређене старосне доби или старијој, да допру до те одређене публике. Тамо гдје не постоји однос наплате, употреба технологије провјере старосне доби може да буде проблематична или у многим земљама ово може бити немогуће због недостатка поузданих извора информација.</p>

5.2 Примјери питања

Након идентификације националних интересних страна и актера, слjedeћа питања могу да се доставе интересним странама и актерима и може их се замолити да их доврше и одговоре. Њихови одговори помоћи ће одредити обим покривености политиком, снаге као и подручја на која треба усмјерити пажњу на националној контролној листи.

- У којој мјери су безбједност на интернету и дјечја права ваша одговорност?
- Како су безбједност на интернету и дјечја права интегрисани у ваше постојеће политике и процесе?
- У којој мјери је безбједност на интернету обухваћена постојећим законодавством?
- Који су ваши безбједносни приоритети на интернету?
- Које активности треба да подржите на интернету?
- Како сарађујете са другим агенцијама и организацијама на побољшању / напретку безбједности на интернету?
- Могу ли вам дјеца / родитељи пријавити безбједносне бриге или проблеме на интернету?
- Која су ваша три кључна изазова у свијету на интернету?
- Које су ваше три кључне предности у свијету на интернету?

Такође би било корисно истражити и разумјети перцепцију и искуства дјеце као и њихових родитеља у вези са заштитом дјеце на интернету.

6. Референтни материјал

Безбједност дјеце на интернету: Кључни документи и публикације

2020.

- ЕСПАТ International, [Сексуално искоришћавање дјеце на Средњем истоку и Сјеверној Африци](#), 2020.
- DQ Institute, [2020 Извјештај о безбједности дјеце на интернету](#), 2020.
- ЕУ Кидс Онлајн, [ЕУ Кидс Онлајн 2020: Резултати истраживања у 19 земаља](#), 2020.

2019.

- Internet Watch Foundation (IWF), [Годишњи извјештај](#), 2019.
- Глобални савез WeProtect, [Глобална процјена пријетње](#), 2019.
- Комисија за широкопојасни приступ / ИТУ Безбједност дјеце на интернету. [Општа декларација](#), 2019.
- Комисија за широкопојасни приступ / ИТУ Безбједност дјеце на интернету: [Смањење ризика од насиља, злостављања и искоришћавања на интернету](#), 2019.
- Глобал Кидс Онлајн, [Одрастање у повезаном свијету](#), 2019.
- [Преиспитивање откривања слика сексуалног злостављања дјеце на интернету](#), у зборнику радова са World Wide Web конференције из 2019, од 13. до 17. маја 2019, Сан Франциско, САД, 2019.
- UK Home Office, [Online Harms White Paper](#) (само у Великој Британији), 2019.
- PA Consulting, [Замршена мрежа: преиспитивање приступа сексуалном искоришћавању и злостављању дјеце на интернету](#), 2019.
- Канцеларија комесара за информације Велике Британије, [Савјетовање о Кодексу праксе за заштиту дјеце на интернету](#) (само у Великој Британији), 2019.
- Глобални фонд за заустављање насиља над дјецом, [Нарушавање штете: докази за разумијевање сексуалног искоришћавања и злостављања дјеце на интернету](#), 2019.
- Глобално партнерство за заустављање насиља над дјецом, [позив за акцију Безбједно за учење, Манифест младих](#), 2019.
- УНЕСЦО, [Иза бројева: завршетак насиља и малтретирања у школама](#), 2019. (укључује податке о штетном понашању на интернету и сајбер малтретирању)
- Људска права Уједињених нација, [дјечја права у односу на дигитално окружење](#), 2019.
- Аустралијски комесар sSafety, [Преглед безбједности по дизајну](#), 2019.
- УНИЦЕФ, [Зашто би предузећа требало да улажу у дигиталну безбједност за дјецу - резиме](#), 2019.
- Министарство спољних послова САД-а, [Извјештај о трговини људима](#), 2019.

2018.

- Глобални савез WePROTECT, [Глобална процјена пријетње](#), 2018.
- Достојанство дјеце у дигиталном свијету, извјештај техничке радне групе, 2018. Савјет Европе, [Препорука ЦМ / Рец \(2018\) 7 Комитета министара државама чланицама о смјерницама за поштовање, заштиту и испуњавање права дјетета у дигиталном оркужењу](#), 2018.
- Глобални фонд за заустављање насиља над дјецом, [Двогодишња рјешења за подршку: резултати улагања фонда](#), 2018.
- Глобални савез WeProtect, [Примјери земаља које имају могућности и које примјењују Модел националног одговора](#), 2018.
- INTERPOL and ЕСПАТ International, [У сусрет глобалном показатељу о неидентификованим жртвама у материјалу сексуалног искоришћавања дјеце](#), 2018.
- ЕУРОПОЛ, [Процјена пријетње организованим криминалом путем интернета \(ИОЦТА\)](#), 2018.
- NetClean, [Извјештај о сајбер криминалу сексуалног злостављања дјеце](#), 2018.

- Међународни центар за несталу и искоришћену дјецу (ИЦМЕЦ), [Материјал сексуалног злостављања дјеце: Модел законодавства и глобални преглед](#), 9. издање, 2018.
- Међународни центар за несталу и искоришћену дјецу (ИЦМЕЦ), [Студије заштите дјеце: Сексуално изнуђивање и порнографија без пристанка](#), 2018.
- Међународно удружење интернетских дежурних линија, [Извјештај INHOPE](#), 2018.
- Internet Watch Foundation (IWF), [Годишњи извјештај](#), 2018.
- Thorn, [Производња и активно трговање сликама сексуалног искоришћавања дјеце](#), 2018.
- ИТУ, [Индекс глобалне сајбер безбједности](#), 2018.
- ЦСА Центар за експертизе, [Интервенције за починиоце сексуалног искоришћавања дјеце на интернету - преглед обима и анализа пропуста](#), 2018.
- NatCen, [Понашање и карактеристике починилаца сексуалног искоришћавања и злостављања дјеце путем интернета - брза процјена доказа](#), 2018.
- УНИЦЕФ, [Водич кроз политике о дјец и дигиталној повезаности](#), 2018.

2017

- Национални центар за несталу и искоришћену дјецу (НЦМЕЦ), [Навођење дјеце на интернету: дубинска анализа извјештаја CyberTipline](#), 2017.
- 5Rights Foundation, [Дигитално дјетињство, развојне прекретнице у дигиталном окружењу](#), 2017.
- Childnet, [DeShame извјештај](#), 2017.
- Канадски центар за заштиту дјеце, [Разговор с преживјелима](#), 2017.
- Internet Watch Foundation (IWF), [Годишњи извјештај](#), 2017.
- Међународни центар за несталу и искоришћену дјецу (ИЦМЕЦ), [Годишњи извјештај](#), 2017.
- Међународни центар за несталу и искоришћену дјецу (ИЦМЕЦ), [Врбовање дјеце на интернету у сексуалне сврхе: Модел законодавства и глобални преглед](#), 2017.
- Thorn, [Интернетско истраживање сексуалног изнуђивања са 2.097 жртава сексуалног изнуђивања старости од 13 до 25 година](#), 2017.
- УНИЦЕФ, [Дјеца у дигиталном свијету](#), 2017.
- Универзитет у Западном Сиднеју, [Млади и на интернету: Дјечји поглед на живот у дигиталном добу](#), 2017.
- ЕСПАТ International, [Сексуално искоришћавање дјеце у југоисточној Азији](#), 2017.

2016

- УНИЦЕФ, [Опасности и могућности: одрастање на интернету](#), 2016
- УНИЦЕФ, [Заштита дјеце у дигитално доба: Национални одговори на сексуално искоришћавање и злостављање дјеце на интернету у АСЕАН-у](#), 2016.
- Центар за правду и превенцију криминала, [Заштита дјеце на интернету у регији МЕНА](#), 2016.
- ЕСПАТ International, [Међуагенцијска радна група за превенцију сексуалног искоришћавања дјеце, Терминолошке смјернице за заштиту дјеце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања \(Луксембуршке смјернице\)](#), 2016.

2015.

- Глобални савез WePROTECT, [Спречавање и сузбијање сексуалног искоришћавања и злостављања дјеце \(ЦСЕА\): Модел националног одговора](#), 2015.
- НЦМЕЦ, [Глобални пејзаж дежурних линија у борби против материјала сексуалног злостављања дјеце](#), 2015
- ИТУ и УНИЦЕФ, [Смјернице за индустрију о заштити дјеце на интернету](#), 2015.

У вези са људским правима у дигиталном свијету

- Савјет Европе, [Смјернице за поштовање, заштиту и испуњавање права дјетета у дигиталном окружењу](#), 2018.
- УНЕСЦО, [Индикатори универзалности на интернету](#), 2019.
- Рангирање дигиталних права (РДР), [2019 РДР Индекс корпоративне одговорности](#), 2019.
- Комисија за широкопојасни приступ за одрживи развој [Стање широкопојасне мреже](#), 2019.
- ИТУ, [Мјерење дигиталног развоја](#), 2019.
- ИТУ, [Извјештај о мјерењу информационог друштва](#), 2018.
- УНИЦЕФ, [Дјеца и алати дигиталног маркетинга индустрије](#), 2018.
- Комисија за широкопојасни приступ за одрживи развој, [Дигитално здравље](#), 2017.
- Комисија за широкопојасни приступ за одрживи развој, [Дигиталне вјештине за живот и рад](#), 2017.
- Комисија за широкопојасни приступ за одрживи развој, [Дигитална родна подјела](#), 2017.
- УНИЦЕФ, [Приватност, заштита личних података и угледа](#), 2017.
- УНИЦЕФ, [Слобода изражавања, удруживања, приступа информацијама и учешћа](#), 2017.
- УНИЦЕФ, [Приступ интернету и дигитална писменост](#), 2017.
- УН ЦРЦ, [Смјернице о ефикасној заштити дјеце од сексуалног искоришћавања](#), 2019.

Додатне изворе потражите на додатној листи извора на www.itu-cop-guidelines.com

Додатак 1: Терминологија

Дефиниције у наставку се углавном ослањају на постојеће терминологије разрађене у Конвенцији о правима дјетета, 1989. године, као и терминологију Међуагенцијске радне групе за сексуално искоришћавање дјеце у смјерницама о заштити дјеце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, 2016.⁶⁴ (Луксембуршке смјернице), Конвенције Савјета Европе: Заштита дјеце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, 2012.⁶⁵, као и Извјештај Глобал Кидс Онлајн, 2019.⁶⁶

Адолесценти

Адолесценти су особе старости од 10 до 19 година. Важно је напоменути да адолесценти нису обавезујући појам према међународном праву, а они млађи од 18 година сматрају се дјецом, док се 19-годишњаци сматрају одраслима, осим ако пунољетство није раније достигнуто према националном закону⁶⁷.

Вјештачка интелигенција (AI - artificial intelligence)

У најширем смислу, израз се нејасно односи на системе који су чиста научна фантастика (тзв. „јака“ вјештачка интелигенција у самосвјесном облику) и системе који су већ оперативни и способни за извршавање врло сложених задатака (препознавање лица или гласа, вожња возила - ови системи су описани као „слаба“ или „умјерена“ вјештачка интелигенција)⁶⁸.

Системи вјештачке интелигенције

Систем вјештачке интелигенције је систем заснован на машини који може, за дати скуп циљева које дефинише човек, давати предвиђања, препоруке или одлуке које утичу на стварно или виртуелно окружење, а дизајниран је за рад са различитим нивоима аутономије⁶⁹.

Најбољи интерес дјетета

Описује све елементе потребне за доношење одлуке у одређеној ситуацији за одређено појединачно дијете или групу дјеце⁷⁰.

⁶⁴ “Терминологија Луксембуршких смјерница за заштиту дјеце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања,” 2016, 114, <http://luxembourgguidelines.org/wp-content/uploads/2017/06/Terminology-guidelines-396922-EN.pdf>.

⁶⁵ Савјет Европе, Conseil de l'Europe и Савјет Европе, Заштита дјеце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања: Конвенција Савјета Европе (Стразбур: Издаваштво Савјета Европе, 2012), https://www.coe.int/t/dg3/children/1in5/Source/Lanzarote%20Convention_EN.pdf.

⁶⁶ Globalkidsonline.net, “Правилним коришћењем, употреба интернета може да побољша учење и вјештине,” новембар 2019, [хттп:// globalkidsonline.net/synthesis-report-2019/](http://globalkidsonline.net/synthesis-report-2019/).

⁶⁷ УНИЦЕФ и ИТУ, Смјернице за индустрију о заштити дјеце на интернету (itu.int/cop, 2015), https://www.itu.int/en/cop/Documents/bD_Broch_INDUSTRY_0909.pdf.

⁶⁸ Савјет Европе, „Шта је вјештачка интелигенција?“, Coe.int, Вјештачка интелигенција, приступљено 16. јануара 2020, <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/what-is-ai>.

⁶⁹ ОЕЦД, “Препорука Савјета за вјештачку интелигенцију” (ОЕЦД, 2019), <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:hTtMv9k1ak8J:https://legalinstruments.oecd.org/api/print/%3Fids%3D648%26lang%3Den+%&cd=3&hl=en&ct=clnk&gl=ch&client=safari>.

⁷⁰ ОХЦХР, “Конвенција о правима дјетета,” приступљено 16. јануара 2020, <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.

Дијете

У складу са чланом 1. Конвенције о правима дјетета, дијете је свака особа млађа од 18 година, осим ако пунољетство није раније достигнуто према националном закону⁷¹.

Сексуално искоришћавање и злостављање дјеце (ЦСЕА)

Описује све облике сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања (ЦРЦ, 1989, чл. 34), нпр. „(а) подстицање или присиљавање дјетета да се бави било којом незаконитом сексуалном активношћу; (б) искоришћавање дјеце у проституцији или другим незаконитим сексуалним поступцима; (ц) искоришћавање дјеце у порнографским изведбама и материјалима“, као и „сексуални контакт који обично укључује силу над особом без пристанка“. Сексуално искоришћавање и злостављање дјеце све се чешће одвија путем интернета или уз одређену везу са интернетским окружењем⁷².

Материјал сексуалног (искоришћавања и) злостављања дјеце (ЦСАМ)

Брза еволуција ИКТ створила је нове облике сексуалног искоришћавања и злостављања дјеце на интернету, који се могу одвијати виртуелно и не морају укључивати физички састанак лицем у лице са дјететом⁷³. Иако многе јурисдикције слике и видео-записе сексуалног злостављања дјеце још увијек означавају као „дјечју порнографију“ или „непристојне слике дјеце“, ове смјернице ће се на субјекте колективно позивати као на материјал сексуалног злостављања дјеце (у даљем тексту ЦСАМ - child sexual abuse material). То је у складу са Смјерницама Комисије за широкопојасни приступ и Моделом националног одговора⁷⁴ Глобалног савеза WePROTECT. Овај термин прецизније описује садржај. Порнографија се односи на легитимну, комерцијализовану индустрију, а како Луксембуршке смјернице наводе употребу израза:

”може (ненамјерно или не) да допринесе смањењу тежине, банализацији или чак легитимизацији онога што је заправо сексуално злостављање и / или сексуално искоришћавање дјеце [...] израз „дјечја порнографија“ ризикује инсинуирање да се дјела извршавају уз пристанак дјетета и представљају легитимни сексуални материјал”⁷⁵.

Термин ЦСАМ односи се на материјал који представља дјела која су сексуално насилна и / или експлоататорска према дјетету. То укључује, али се не ограничава на, материјале који биљеже сексуално злостављање дјеце од стране одраслих; слике дјеце укључене у сексуално експлицитно понашање; полне органе дјеце када се слике производе или користе првенствено у сексуалне сврхе.

⁷¹ ОХЦХР; УНИЦЕФ и ИТУ, *Смјернице за индустрију о заштити дјеце на интернету*.

⁷² “Луксембуршке термилошке смјернице за заштиту дјеце од сексуалног искоришћавања и злостављања,”

⁷³ “Луксембуршке термилошке смјернице за заштиту дјеце од сексуалног искоришћавања и злостављања”; УНИЦЕФ, “Упоредни извјештај Глобал Кидс Онлајн (2019).”

⁷⁴ Глобални савез WePROTECT, “Спречавање и сузбијање сексуалног искоришћавања и злостављања дјеце (ЦСЕА): Модел националног одговора.,” 2016, <https://static1.squarespace.com/static/5630f48de4b00a75476ecf0a/t/582ba50bc534a51764e8a4ec/1479255310190/WePROTECT+Global+Alliance+Model+National+Response+Guidance.pdf>;

Комисија за широкопојасни приступ, “Child Online Safety: Смањење ризика од насиља, злостављања и искоришћавања на интернету (2019).”

⁷⁵ “Луксембуршке термилошке смјернице за заштиту дјеце од сексуалног искоришћавања и злостављања,”

Дјеца и млади

Описује све особе млађе од 18 година, при чему дјеца, која се у смјерницама такође називају и млађом дјецом, обухваћају све особе млађе од 15 година и младе људе од 15 до 18 година.

Играчке повезане са интернетом

Играчке повезане с интернетом се повезују с интернетом користећи технологије као што су Wi-Fi и Bluetooth и обично раде заједно са пратећим апликацијама да би дјечи омогућиле интерактивну игру. Према Juniper Research-у, тржиште играчака повезаних с интернетом у 2015. достигло је 2,8 милијарди америчких долара, а предвиђа се да ће се до 2020. повећати на 11 милијарди америчких долара. Ове играчке прикупљају и чувају личне податке од дјеце, укључујући имена, геолокацију, адресе, фотографије, аудио и видео-записе⁷⁶.

Сајбер малтретирање, које се назива и малтретирање путем интернета

Међународно право не дефинише сајбер малтретирање. У сврху овог документа, сајбер малтретирање описује се као намјеран агресивни чин који су више пута извршили или група или појединац користећи дигиталну технологију и који је усмјерен на жртву која не може лако да се одбрани⁷⁷. Обично укључује „употребу дигиталне технологије и интернета за објављивање штетних информација о некоме, намјерно дијељење приватних података, фотографија или видео-записа на штетан начин, слање пријетећих или увредљивих порука (путем е-поште, инстант порука, чата, текстуалних порука), ширење гласина и лажних информација о жртви или за намјерно искључивање из мрежне комуникације“⁷⁸. Може укључивати директне (попут чата или размјене текстуалних порука), полујавне (попут објављивања узнемиравајуће поруке на листи е-поште) или јавне комуникације (попут стварања интернет странице посвећене исмијавању жртве).

Сајбер мржња, дискриминација и насилни екстремизам

„Сајбер мржња, дискриминација и насилни екстремизам су посебни облици сајбер насиља јер циљају колективни идентитет, а не појединце [...] који се често односе на расу, сексуалну оријентацију, религију, националност или имиграциони статус, пол и политику“⁷⁹.

Дигитално грађанство

Дигитално грађанство односи се на способност позитивног, критичког и компетентног укључивања у дигитално окружење, ослањајући се на вјештине ефикасне комуникације и стварања, за вјежбање облика друштвеног учешћа који поштују људска права и достојанство одговорном употребом технологије⁸⁰.

⁷⁶ Jeremy Greenberg, “Опасне игре: играчке повезане са интернетом, ЦОППА, и лоше обезбјеђење,” Georgetown Law Technology преглед, децембар 4, 2017, <https://georgetownlawtechreview.org/dangerous-games-connected-toys-coppa-and-bad-security/GLTR-12-2017/>.

⁷⁷ Anna Costanza Baldry, Anna Sorrentino, i David P. Farrington, “Сајбер малтретирање и сајбер виктимизација насупрот родитељског надзора, праћења и контроле активности адолесцената на интернету,” Преглед услуга за дјецу и младе 96 (јануар 2019): 302–7, <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2018.11.058>.

⁷⁸) УНИЦЕФ, “Глобал Кидс Онлајн упоредни извјештај (2019)” ; “Луксембуршке термилошке смјернице за заштиту дјеце од сексуалног искоришћавања и злостављања,”

⁷⁹ УНИЦЕФ, “Глобал Кидс Онлајн упоредни извјештај (2019).”

⁸⁰ Савјет Европе, “Дигитално грађанство и образовање о дигиталном грађанству,” образовање о дигиталном грађанству, приступљено 16. јануара 2020, <https://www.coe.int/en/web/digital-citizenship-education/home>.

Дигитална писменост

Дигитална писменост значи имати вјештине потребне за живот, учење и рад у друштву у којем се комуникација и приступ информацијама све више одвијају путем дигиталних технологија попут интернет платформи, друштвених медија и мобилних уређаја⁸¹. Укључује јасну комуникацију, техничке вјештине и критичко размишљање.

Дигитална отпорност

Овај појам описује способност дјетета да се емоционално носи са штетама на интернету. Дигитална отпорност је подразумијевала посједовање емоционалних ресурса потребних да бисмо, у тренутку када схватимо да је дијете у опасности на интернету, знали шта треба да радимо да бисмо затражили помоћ, научили из искуства и могли да се опоравимо када ствари крену по злу⁸².

Едукатори

Едукатор је особа која системски ради на побољшању разумијевања друге особе о датој теми. Улога едукатора укључује и оне који предају у учионицама и неформалније едукаторе који, на примјер, користе платформе и услуге друштвених мрежа за пружање информација о безбједности на интернету или воде курсеве у заједници или школама да би дјечи и младима помогли да буду безбједни на интернету.

Рад едукатора варираће у зависности од контекста у којем раде и старосне доби групе дјече и младих (или одраслих) које желе да образују.

Врбовање / врбовање на интернету

Врбовање / врбовање на интернету како је дефинисано Луксембуршким смјерницама, односи се на поступак успостављања / изградње односа с дјететом било лично или коришћењем интернета или других дигиталних технологија ради потицања на интернету или сексуалног контакта на интернету с том особом која наговара дијете да има сексуални однос⁸³. Поступак који за циљ има да намами дјецу на сексуално понашање или разговоре са или без њиховог знања, или поступак који укључује комуникацију и социјализацију између преступника и дјетета с намјером да га учини рањивијим на сексуално злостављање. Појам врбовање није дефинисан у међународном праву; јурисдикције у неким државама, укључујући Канаду, користе израз „мамљење“.

Информационе и комуникационе технологије (ИКТ)

Информационе и комуникационе технологије описују све информационе технологије које истичу аспект комуникације. Ту укључујемо све услуге и уређаје који могу да се повежу са интернетом, попут рачунара, лаптопа, таблета, паметних телефона, конзола за играње, телевизора и сатова⁸⁴. Даље се укључују услуге као што су радио, као и између осталог, широкопојасни интернет, мрежни хардвер и сателитски системи.

⁸¹ Универзитет у Западном Сиднеју-Claire Urbach, „Шта је дигитална писменост?“, приступљено 16. јануара 2020, https://www.westernsydney.edu.au/studysmart/home/digital_literacy/what_is_digital_literacy.

⁸² Dr. Andrew K. Przybylski, и др., „Поддијељена одговорност. Извјештај о изградњи дјечје отпорности на интернету“ (ParentZone, Универзитет у Оксфорду и Virgin Media, 2014), <https://parentzone.org.uk/sites/default/files/Building%20Online%20Resilience%20Report.pdf>.

⁸³ „Луксембуршке термилошке смјернице за заштиту дјече од сексуалног искоришћавања и злостављања.“

⁸⁴ УНИЦЕФ и ИТУ, *Смјернице за индустрију о заштити дјече на интернету*.

Интернет и повезане технологије

Сада је могуће повезати се са интернетом помоћу различитих уређаја, нпр. паметних телефона, таблета, конзола за играње, телевизора и лаптопа, као и традиционалних рачунара. Стога, осим ако контекст не сугерише другачије, свако позивање на интернет треба схватити тако да обухвата све ове различите методе. Да би се обухватило богато и сложено ткање интернета, „интернет и повезане технологије“, „ИКТ и интернетске индустрије“ и „услуге засноване на интернету“ користе се наизмјенично.

Обавјештење и уклањање

Корисници, припадници јавности, органи за провођење закона или организације са дежурним телефонским линијама понекад обавјесте оператере и пружаоце услуга о сумњивом садржају на интернету. Обавјештења и поступци уклањања односе се на поступке компаније за брзо брисање ('уклањање') незаконитог садржаја (незаконит садржај дефинише се према надлежности) чим су упознати (обавјештење) са његовим присуством на њиховим услугама.

Онлајн играње

"Онлајн играње" дефинише се као играње било које врсте комерцијалне дигиталне игре у моду за једног или више играча, путем било којег уређаја повезаног на интернет, укључујући намјенске конзоле, стоне рачунаре, лаптопе, таблете и мобилне телефоне.

„Екосистем онлајн играња“ дефинисан је тако да укључује гледање других како играју видео-игре путем е-спорта, стриминга или платформи за размјену видео-записа, које обично пружају могућност гледаоцима да коментаришу или комуницирају с играчима и осталим члановима публике⁸⁵.

Алати за родитељску контролу

Софтвер који омогућава корисницима, обично родитељу, да контролишу неке или све функције рачунара или другог уређаја који се могу повезати на интернет. Такви програми обично могу да ограниче приступ одређеним врстама или класама интернет страница или интернетских услуга. Неки такође пружају могућност управљања временом, тј. уређај се може поставити тако да има приступ интернету само између одређених сати. Напредније верзије могу да снимају све текстуалне поруке послане или примљене са уређаја. Програми ће обично бити заштићени лозинком⁸⁶.

Родитељи, његоватељи, старатељи

Неколико интернет страница упућује на родитеље на генерички начин (на примјер на „родитељској страници“ и односи се на „родитељску контролу“). Стога би могло да буде корисно дефинисати људе који би у идеалном случају требало да подстичу дјецу да максимално користе могућности на интернету, да се старају да дјеца и млади користе интернет странице безбједно и одговорно и дају своју сагласност за приступ одређеним интернет страницама. У овом документу појам „родитељи“ односи се на свакога (искључујући едукаторе) ко има законску одговорност за дијете. Родитељска одговорност ће се разликовати од земље до земље као и законска родитељска права.

⁸⁵ УНИЦЕФ, “Права дјетета и онлајн играње: Прилике и изазови за дјецу и индустрију,” СЕРИЈА РАДОВА ЗА ДИСКУСИЈУ: Дјечја права и пословање у дигиталном свијету, 2019, https://www.unicef-irc.org/files/upload/documents/UNICEF_CRBDigitalWorldSeriesOnline_Gaming.pdf.

⁸⁶ УНИЦЕФ и ИТУ, *Смјернице за индустрију о заштити дјеце на интернету*.

Личне информације

Појам описује информације о особи које се могу појединачно идентификовати и које се прикупљају на интернету. Оне укључују пуно име и презиме, контакт-податке попут кућне адресе и адресе е-поште, бројеве телефона, материјале попут отисака прстију или препознавања лица, бројеве обезбјеђења или било који други фактор који омогућава физичко или интернетско контактирање или локализацију особе. У том контексту се даље односе на све информације о дјетету и његовој околини које пружаоци услуга прикупљају на интернету, укључујући ту и играчке повезане са интернетом и интернет ствари и било коју другу технологију повезану са интернетом.

Приватност

Приватност се често мјери у смислу дијелења личних података на интернету, посједовања јавног профила на друштвеним мрежама, дијелења информација с људима које су упознали на интернету, коришћења подешавања приватности, дијелења лозинки с пријатељима, забринутости због приватности⁸⁷.

Секстинг

Секстинг се обично дефинише као слање, примање или размјена сопственог сексуалног садржаја, укључујући слике, поруке или видео-записе путем мобилних телефона и / или интернета⁸⁸. Стварање, дистрибуција и посједовање сексуалних слика дјецe у већини земаља је незаконито. Ако се открију сексуалне слике дјецe, одрасли не би требало да гледају. Дијелење сексуалних слика одрасле особе с дјететом увијек је кривично дјело и може доћи до штете између дјецe, а можда ће бити потребно пријављивање и уклањање подијелених слика.

Измуђивање или сексуално измуђивање дјецe

Измуђивање или сексуално измуђивање (које се назива и „сексуална присила и измуђивање на интернету“)⁸⁹ описује „уцењивање особе уз помоћ властитих слика те особе да би се изнудиле сексуалне услуге, новац или друге користи од ње / њега под пријетњом дијелења материјала без пристанка приказане особе (нпр. објављивање слика на друштвеним медијима)“⁹⁰.

Интернет ствари (IoT)

Интернет ствари представља сљедећи корак према дигитализацији друштва и економије, гдје су предмети и људи међусобно повезани комуникационим мрежама и извјештавају о свом статусу и / или околном окружењу⁹¹.

УРЛ

Скраћеница за „јединствени локатор ресурса (uniform resource locator)“, адреса интернет странице⁹².

⁸⁷ “Закон о заштити приватности дјецe на интернету,” Pub. L. No. 15 U.S.C. 6501-6505 (1998), <https://uscode.house.gov/view.xhtml?req=granuleid%3AUSC-prelim-title15-section6501&edition=prelim>.

⁸⁸ “Луксембуршке термилошке смјернице за заштиту дјецe од сексуалног искоришћавања и злостављања,”

⁸⁹ Еуропол, „Сексуална присила и изнуда путем интернета као облик злочина који погађа дјецу: Перспектива органа за провођење закона“ (Европски центар за борбу против сајбер криминала, мај 2017), https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/online_sexual_coercion_and_extortion_as_a_form_of_crime_affecting_children.pdf.

⁹⁰ “Луксембуршке термилошке смјернице за заштиту дјецe од сексуалног искоришћавања и злостављања,”

⁹¹ Ntantko, Интернет ствари, 1. октобар 2013, Јединствено дигитално тржиште - Европска комисија, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/internet-of-things>.

⁹² УНИЦЕФ и ИТУ, Смјернице за индустрију о заштити дјецe на интернету.

Виртуелна реалност

Виртуелна реалност је употреба рачунарске технологије за стварање ефекта интерактивног тродимензионалног свијета у којем објекти стварају осјећај просторне присутности⁹³.

Wi-Fi

Wi-Fi (Wireless Fidelity) је група техничких стандарда који омогућавају пренос података путем бежичних мрежа⁹⁴.

⁹³ НАСА, "Виртуелна реалност," [nas.nasa.gov](https://www.nas.nasa.gov/Software/VWT/vr.html), приступљено 16. јануара 2020, <https://www.nas.nasa.gov/Software/VWT/vr.html>.

⁹⁴ Закон о заштити приватности дјече на интернету.

Додатак 2: Прекршајни контакти са дјецом и младима

Дјеца и млади могу да буду изложени низу нежељених или непримјерених контаката на интернету који могу имати страшне посљедице за њих. Неки од ових контаката могу да буду сексуалне природе.

Студије су показале да је 22% дјеце малтретирано⁹⁵, узнемиравано или прогањано на интернету; 24% је добило нежељене сексуалне коментаре;⁹⁶ 8% је у стварном животу упознало људе које су прије познавали само путем интернета⁹⁷. Иако се проценти разликују у зависности од земље и регије, ове бројке показују да су ризици стварни⁹⁸. Једно истраживање о интернету у Сједињеним Америчким Државама⁹⁹ показало је да је 32% тинејџера на интернету контактирао потпуно непознати човјек, од којих је 23% рекло да су се осјећали уплашено и нелагодно током контакта; а 4% је добило агресивно сексуално подстицање.

Сексуални предатори користе интернет за контактирање дјеце и младих у сексуалне сврхе, често користећи технику познату као врбовање којом дјететово повјерење стичу позивајући се на његове интересе. Често уводе сексуалне теме, фотографије и експлицитне изразе да би десензибилизирали, подигли сексуалну свијест и ублажили вољу својих младих жртава. Поклони, новац, па чак и карте за превоз се користе за наговарање и намамљивање дјетета или младе особе на мјесто гдје предатор може да га сексуално искоришћава. Ови сусрети се могу чак фотографисати или снимити као видео-снимак. Дјеци и младима често недостаје емоционална зрелост и самопоштовање, што их чини подложним манипулацијама и застрашивању. Они се такође устручавају рећи одраслима о својим сусретима из страха од срама или губитка приступа интернету. У неким случајевима им пријете предатори и кажу да везу држе у тајности. Сексуални предатори такође уче једни од других путем интернетских форума и чат соба.

⁹⁵ U-report (2019), <http://www.ureport.in/v2/>.

⁹⁶ Пројекат deSHAME (2017), https://www.childnet.com/ufiles/Project_deSHAME_Dec_2017_Report.pdf.

⁹⁷ Lenhardt, A., Anderson, M., Smith, A. (2015), Тинејџери, технологија и романтичне везе, <https://www.pewresearch.org/internet/2015/10/01/teens-technology-and-romantic-relationships/>

⁹⁸ Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., и Ólafsson, K. (2011). *Ризици и безбједност на интернету: Перспектива европске дјеце*. Потпуни налази. ЛСЕ, Лондон: ЕУ Кидс Онлајн, <http://eprints.lse.ac.uk/33731/>.

⁹⁹ Amanda Lenhart и др., „Коришћење друштвених медија стиче веће упориште у тинејџерском животу док прихватају конверзациону природу интерактивних интернетских медија.“, Pew интернет и амерички животни пројект, 2007, 44, https://www.pewinternet.org/wp-content/uploads/sites/9/media/Files/Reports/2007/PIP_Teens_Social_Media_Final.pdf.pdf.

Додатак 3: Глобални савез WePROTECT

WePROTECT Модел националног одговора

Стратегија WePROTECT Глобалног савеза подржава земље да развију координисане одговоре више интересних страна за борбу против сексуалног искоришћавања дјеце на интернету, вођене својим Моделима националног одговора (МНР). Модел националног одговора Глобалног савеза WePROTECT дјелује као нацрт за националну акцију. Пружа оквир за земље на који би требало да се ослоне да се позабаве сексуалним искоришћавањем дјеце на интернету (ОЦСЕ). Модел је намијењен да помогне земљи да:

- процијени тренутни одговор на сексуално искоришћавање дјеце на интернету и идентификује недостатке;
- да приоритет националним напорима при попуњавању празнина;
- побољша међународно разумијевање и сарадњу.

Модел не тежи прописивању активности или постављању јединственог приступа. Његова сврха је описати способности потребне за ефикасну заштиту дјеце и пружити подршку земљама да развију или побољшају своје постојеће способности. Такође наводи низ могућности које ће, ако постоје и буду ефикасне, убрзати и побољшати исходе. Модел националног одговора укључује двадесет и једну способност, подијелјену у шест одјељака: политика и управљање, кривично правосудје, жртве, друштво, индустрија и медији и комуникације. Глобални савез WePROTECT вјерује да ће дјеловање у свих шест подручја пружити потпун национални одговор на овај злочин.

Модел ће омогућити земљи - без обзира на полазну тачку - да идентификује све пропусте у могућностима и започне планирање да поправи те пропусте. Иако ће државе развијати властите индивидуалне приступе, чинећи то у контексту заједнички договореног оквира и разумијевања способности, постоји нада да се комуникација и сарадња међу интересним странама на националном и међународном нивоу могу даље побољшати.

WePROTECT глобални стратешки одговор

Глобални стратешки одговор (ГСО) WePROTECT Глобалног савеза координисани је приступ борби против сексуалног искоришћавања дјеце на интернету који укључује већи глобални увид, међународно усклађивање националних приступа и глобална рјешења која прелазе национални одговор. Глобални стратешки одговор је у основи пратећи дио Модела националног одговора (МНР); док је Модел националног одговора фокусиран на способности потребне за рјешавање сексуалног искоришћавања дјеце на интернету на националном нивоу, глобални стратешки одговор је фокусиран на приоритетна подручја за међународну сарадњу и изградњу капацитета.

Глобални стратешки одговор укључује шест тематских подручја, са повезаним потребним могућностима и очекиваним исходима за свако подручје, као и партнере који би требало да раде заједно преко границе да би их остварили.

Политика и законодавство

Развијање политичке воље за дјеловањем и законодавства за ефикасно усклађивање приступа кривичним дјелима као резултат ће имати обнову посвећености на високом нивоу на националном и међународном нивоу за борбу против сексуалног искоришћавања дјеце на интернету.

Кривична правда

Размјена информација, укључујући заједнички приступ међународним базама података путем формалних оквира за размјену података, у комбинацији са посвећеним, обученим службеницима и тужиоцима са искуством у сексуалном искоришћавању дјеце на интернету најбољи су начин за откривање, прогон и привођење преступника, укључујући и успјешне заједничке истраге и осуђујуће пресуде.

Утицај на жртве и услуге

Ефикасна и благовремена подршка жртвама, укључујући заштиту њиховог идентитета и давање могућности да причају, помаже у томе да се обезбиједи да жртве имају приступ подршци која им је потребна у тренутку када им је потребна.

Технологија

Коришћење техничких рјешења, укључујући вјештачку интелигенцију, за откривање, блокирање и спречавање штетних материјала, стриминга уживо и врбовања на интернету, што мора укључити широк и досљедан рад технолошког сектора, омогућиће тим платформама да избјегну да се користе као алат за сексуално искоришћавање дјеце на интернету.

Друштво

Постоје бројне могућности које заједнички дјелују у ширем друштву да би оснажиле дјецу да се заштите од сексуалног искоришћавања дјеце на интернету, без обзира гдје живе. Обезбјеђивањем да је развој дигиталне културе безбједнији по дизајну (тј. има уграђене безбједносне функције) и да постоји етичан и досљедан приступ пријављивања медија, изложеност незаконитим садржајима на интернету биће ограничена. У међувремену, образовање и информисање дјеце и родитеља, старатеља и стручњака и циљане интервенције за преступнике, све раде на спречавању или смањивању појаве сексуалног искоришћавања дјеце на интернету.

Истраживање и увид

Коначно, процјене пријетњи (попут Глобалне процјене пријетње 2019), истраживања преступника и рад на разумијевању дуготрајних траума жртава пружиће влади, органима за провођење закона, цивилном друштву, академској заједници и индустрији јасно разумијевање најновијих пријетњи.

Додатак 4: Примјери одговора на штете на интернету

Овдје укључене примјере саставили су аутори смјерница ИТУ-а за доношење политика и њихови сарадници.

Образовање дјеце о штетама на интернету

ББЦ-јева **Own ИТ апликација** – апликација за очување безбједности намијењена дјечи од 8 до 13 година која добијају први паметни телефон. Комбинујући најсавременију технологију машинског учења за праћење дјечјих активности на паметном телефону са могућношћу да дјеца самостално пријављују своје емоционално стање, користи ове информације за пружање прилагођених садржаја и интервенција који дјечи помажу да остану сретна и безбједна на интернету.

Апликација садржи посебно допуштен садржај са ББЦ-а, а пружа корисне материјале и ресурсе који помажу младим људима да искористе вријеме на интернету на најбољи начин и изграде здраво понашање и навике на интернету, помажући младим људима и родитељима да конструктивније разговарају о својим искуствима на интернету. Апликација не прикупља никакве личне податке или садржај генерисан од корисника док се цијело машинско учење одвија у апликацији / на уређају корисника.

Project Evolve - Образовни оквир за развијање дигиталних способности с потпуним ресурсима, који идентификује дигиталне вјештине за свако појединачно дијете различитог узраста да би помогао родитељима и наставницима да схвате способности које би њихова дјеца требало да имају, заједно са ресурсима и активностима које ће им развити одређене вјештине.

360 degree safe – алат на интернету за самостални преглед за школе у разматрању и оцјењивању њихових цијелокупних интернетских безбједносних одредби који пружа смјернице и подршку за добијање дефинисаних стандарда.

DQ Institute - Подаци су прикупљени од 145 426 дјеце и адолесцената у 30 земаља од 2017. до 2019. године као дио #DQEveryChild, глобалног покрета за дигитално грађанство заговораног од стране DQ Института, који је покренут у Сингапуру уз подршку Сингела и брзо се проширио у сарадњи са Свјетским економским форумом да би укључио више од 100 партнерских организација. Циљ овог покрета био је оснажити дјецу са свеобухватним способностима за дигитално грађанство од почетка њиховог дигиталног живота, користећи онлајн програм образовања и оцјењивања DQ World. Подаци из овог покрета коришћени су за израду **индекса безбједности дјеце на интернету 2020 (ЦОСИ)**. Оквир за ЦОСИ процјењује и рангира безбједност дјеце на интернету у 30 земаља на основу 24 подручја која су груписана у шест стубова који утичу на безбједност дјеце на интернету.

DQ Про пакет за породичну спремност и DQ World пружају могућности родитељима да процијене дигиталну спремност свог дјетета и кроз образовне материјале побољшају дигиталне способности као што су дигитално држављанство, управљање временом екрана, управљање сајбер злостављањем, управљање системом сајбер безбједности, дигитална емпатија, управљање дигиталним отиском, критичко размишљање и управљање приватношћу.

Аустралијски [eSafety Toolkit за школе](#) скуп је ресурса дизајнираних да подрже школе у стварању безбједнијег интернетског окружења. Овај алат одражава вишестрани приступ образовању о безбједности на интернету и подијељен је у четири елемента с ресурсима који:

- припремају школе за процјену њихове спремности за рјешавање проблема безбједности на интернету и даје приједлоге за побољшање њихових тренутних пракси;
- укључују цијелу школску заједницу да буде посвећена и укључена у стварање безбједног интернетског окружења;
- едукују истичући најбољу праксу у образовању о безбједности на интернету и подржавају школе у развоју интернетских безбједносних способности школске заједнице;
- ефикасно одговарају на инциденте, истовремено подржавајући безбједност и благостање.

Едукативна кампања Канцеларије за електронске комуникације Пољске-УКЕ | [Click Sensible](#) едукује дјецу и родитеље о томе како бити безбједнији на интернету и како препознати и управљати ризиком.

ChildFund из Вијетнама основао је иницијативу [Swipe Safe](#). Овај програм едукује дјецу о потенцијалним ризицима на интернету, попут сајбер превара, малтретирања или сексуалног злостављања, и даје савјете о начинима како да буду безбједна.

Извјештај Комисије за широкопојасни приступ о [Технологији, широкопојасном приступу и образовању: програм унапређења образовања за све](#), 2013.

Искуства дјеце на интернету: Изградња глобалног разумијевања и дјеловања, УНИЦЕФ, 2019.

[Истраживање Глобал Кидс Онлајн](#) укључује мноштво информација о одговорима добре праксе на штете на интернету.

[Примјери ангажоване индустрије](#)

Аустралијски комесар eSafety гради снажна партнерства и сарађује с индустријом да би омогућио свим Аустралцима да имају безбједнија, позитивнија искуства на интернету. Примјер је рад sSafety на безбједности по дизајну. Као дио иницијативе, sSafety је провео детаљан процес савјетовања с индустријом, трговинским органима и организацијама одговорним за заштиту корисника, као и родитељима, старатељима и младима. Иницијатива Безбједност по дизајну дизајнирана је да подстакне и помогне индустрији да обезбиједи да је безбједност корисника уграђена у самом дизајну, развоју и примјени интернетских услуга и платформи. sSafety такође прописује три поставке пријављивања и приговора: поставке пријављивања сајбер насиља, поставке пријављивања злоупотребе засноване на сликама и поставке пријављивања интернетског садржаја. sSafety може формално наредити одређеним провајдерима интернетских услуга да уклоне садржај са њихових услуга. Иако ове поставке у великој мјери дјелују као модел сарадње између владе и индустрије, овлаштења која sSafety има на располагању да присили на уклањање материјала пружају критичну безбједносну мрежу и тјерају индустрију да буде проактивна у рјешавању штете на интернету.

Компанија [Телиа](#) преузима одговорност да разумије и управља негативним утицајима повезивања и да буде потпуно транспарентна и одговорна на нивоу одбора. Такође им је стало до дјеце и младих јер признају да су они активни корисници њихових услуга.

[Канцеларија за електронске комуникације Пољске-УКЕ](#) укључује цивилно друштво и дјецу у њихове кампање пропагирања да би схватили шта потписују на интернету.

[The Internet Watch Foundation](#) је партнерска организација која окупља индустрију, владу, органе за провођење закона и невладине организације да би елиминисала сексуално

зостављање дјеце. У 2020 IWF је имала 152 члана на различитим платформама и инфраструктурним услугама и нуди члановима читав низ услуга да би се спријечило ширење криминалних слика на њиховим платформама.

Покривеност законодавством

Изразити политичку вољу за давање приоритета заштити дјеце на интернету потписивањем [Универзалне декларације о безбједности дјеце на интернету](#) (Комисија за широкопојасни приступ).

Регулатива

[Out of the Shadows](#): објашњавање одговора на индекс сексуалног зостављања и искоришћавања дјеце (2019) од стране The Economist Intelligence Unit једини је алат за оцјењивање који анализира одговор земаља на сексуално зостављање и искоришћавање дјеце, укључујући дигитални простор и одговор ИКТ индустрије на овај проблем.

Идентификација зостављања дјеце путем интернета

Слиједите примјери добре праксе у идентификовању зостављања дјеце на интернету.

INHOPE: Мрежа INHOPE основана је 1999. године за борбу против материјала сексуалног зостављања дјеце на интернету као одговор на заједничку визију интернета без материјала сексуалног зостављања дјеце. У протеклих 20 година, INHOPE је нарастао да би се успјешно борио против раста, географског ширења и суровости материјала сексуалног зостављања дјеце на интернету. Данас дежурне телефонске линије INHOPE-а раде на терену на свим континентима, примају извјештаје и брзо уклањају материјал сексуалног зостављања дјеце с интернета и дијеле податке са органима за провођење закона.

Microsoft PhotoDNA креира хешеве слика и упоређује их са базом података хешева који су већ идентификовани и за које је потврђено да су материјал сексуалног зостављања дјеце. Ако пронађе подударане, слика се блокира. Међутим, овај алат не користи технологију препознавања лица нити може идентификовати особу или предмет на слици. Али, са појавом PhotoDNA for Video ствари су попримиле нови заокрет.

PhotoDNA for Video раставља видео у кључне кадрове и у основи ствара хешеве за те снимке екрана. На исти начин на који PhotoDNA може пронаћи подударане са сликом која је измијењена да би се избјегло откривање, PhotoDNA for Video може пронаћи садржај сексуалног искоришћавања дјеце који је уређен или спојен у видео-запис који би у противном могао да изгледа безазлен.

Microsoft је објавио нови алат за препознавање дјечјих предатора који у чатовима на интернету врбују дјецу због зостављања. Пројекат Артемис, развијен у сарадњи с The Meet Group, Robloxом, Kik и Thornом, надовезује се на Microsoft-ову патентирану технологију и путем Thorn-а ће бити доступан бесплатно интернетским компанијама које нуде функцију чата. Пројекат Артемис је технички алат који даје упозорења администраторима када је потребно било какво предузимање мјера у чат собама. Ова техника откривања врвовања моћи ће открити, лоцирати и пријавити предаторе који покушавају да намаме дјецу у сексуалне сврхе.

Thorn је развио огласе за одвраћање намијењене онима који траже материјал сексуалног зостављања дјеце, а који су у периоду од три године послани милионима пута путем четири претраживача. Поред тога, огласи су забиљежили стопу учесталости кликова 3% од стране људи који траже помоћ након претраживања експлоататорског материјала.

Safer компаније Thorn је алат који се може употријебити директно на платформи приватне компаније за идентификовање, уклањање и пријављивање материјала сексуалног зостављања дјеце.

Thorn Spotlight, софтвер који даје органима за провођење закона у свих 50 држава Сједињених Америчких Држава и Канаде могућност да убрзају идентификацију жртава и скрате вријеме истраге за више од 60%.

Geebo, повјерљива страница посвећена томе да сексуално искоришћавање држи ван своје платформе, никада није имала случајеве сексуалног искоришћавања дјецe. Успијевају у томе дјеломично због свог поступка претходног прегледа.

Google AI класификатор може да се користи за откривање материјала сексуалног злостављања дјецe на мрежама, услугама и платформама. Овај алат је доступан бесплатно путем Google АПИ-ја за безбједност садржаја, који је скуп алата који повећава капацитет за преглед садржаја на такав начин да захтијева да му буде изложено мање људи. Овај алат би помогао стручњацима да прегледају материјал у још већем обиму и иду у корак са преступницима, циљајући слике које претходно нису биле означене као незаконити материјали. Дијељење ове технологије убрзало би идентификацију слика.

Google је 2015. проширио свој рад на хешевима увођењем јединствене технологије препознавања отисака прстију и подударана за видеозаписе на YouTube-у, који скенирају и препознају учитане видео-записе који садрже познати материјал сексуалног злостављања дјецe.

Током Hackathon-а за заштиту дјецe 2019., Facebook је најавио двије технологије отвореног кода које откривају идентичне и готово идентичне фотографије и видео-записе. Ова два алгорита су доступна у GitHub-у који омогућава системима за размјену хеша да међусобно разговарају, чинећи системе много снажнијим.

Дежурна телефонска линија IWF-а остаје непрестано активна, не само пратећи хиљаде извјештаја припадника јавности, који су можда наишли на слике сексуалног злостављања дјецe на интернету, већ и обављајући јединствену проактивну улогу у тражењу овог незаконитог садржаја на интернету. Омогућавањем дежурних телефонских телефонских линија да користе своје информације и фокусирају ресурсе, може се идентификовати и уклонити више садржаја. Штавише, IWF непрекидно сарађује с Googleom, Microsoftom, Facebook-ом и другим компанијама унутар свог чланства да би непрестано помјерао техничке границе. IWF нуди рјешење [Портал за пријављивање](#) који омогућава корисницима интернета у земљама и нацијама без дежурних телефонских линија да пријаве слике и видео-записе за сумњу на сексуално злостављање дјецe директно IWF-у путем посебне интернетске странице на порталу.

IWF у сарадњи са добротворном организацијом за подршку жртвама Marie Collins Foundation жели да створи нову кампању у којој позива младиће да пријаве све сексуалне слике или видео-записе дјецe млађе од 18 година које су направили сами на које могу да „налете“ током претраживања на интернету.

Интерпол је створио базу слика и видео-записа о међународном сексуалном искоришћавању дјецe (ИЦСЕ), која је обавјештајно и истражно средство, омогућавајући специјализованим истражитељима из више од 50 земаља да дијеле податке о случајевима сексуалног злостављања дјецe. Анализирајући дигитални, визуелни и аудио садржај фотографија и видео-записа, стручњаци за идентификацију жртава могу да пронађу трагове, препознају свако преклапање случајева и удруже напоре у проналажењу жртава сексуалног злостављања дјецe. Тренутно Интерполова база података о сексуалном искоришћавању дјецe садржи више од 1,5 милиона слика и видео-записа и помогла је у идентификовању 19 400 жртава широм свијета.

NetClean ProActive је софтвер заснован на подударану обиљежја и другим алгоритмима за откривање који аутоматски открива слике и видео-записе сексуалног злостављања дјецe у пословним окружењима.

Griffeye Brain користи вјештачку интелигенцију за скенирање раније неklasификованог садржаја, упоређивање са особинама познатог садржаја материјала сексуалног злостављања дјецe и означавање сумњивих ставки ради прегледа од стране агента.

RAINN је створио и управља Националном дежурном телефонском линијом за сексуално насиље у партнерству с више од 1000 локалних пружалаца услуга пријављивања сексуалног злостављања широм земље и води безбједносну линију за помоћ Министарства одбране за Министарство одбране. РАИНН такође води програме за спречавање сексуалног насиља, помоћ преживјелима и обезбјеђивање да починиоци буду изведени пред лице правде.

Safehorizon је непрофитна организација за помоћ жртвама која стоји уз жртве насиља и злостављања у Њујорку од 1978. Safehorizon нуди услуге дежурних телефонских линија за жртве насиља.

Пројекат Arachnid је иновативни алат којим управља Канадски центар, пројекат Arachnid користи се за борбу против растуће пролиферације материјала сексуалног злостављања дјеце (ЦСАМ) на интернету.

With the support of:

**International
Telecommunication
Union**
**Place des Nations
CH-1211 Geneva 20
Switzerland**

ISBN: 978-92-61-30451-5

Published in Switzerland
Geneva, 2020
Photo credits: Shutterstock

